

Hemingway – Si filloj e tëra

GINO LEINEWEBER

HEMINGWAY
SI FILLOJ E TËRA

- FËMIJËRIA DHE RINIA NË MIÇIGAN-

Gino Leineweber

Biblioteka

BIBLIOTEKA

"ADEM
SHKRELI"

Prishtinë - Bruksel

Edition IWA BOGDANI

www.iwabogdani.org

iwabogdani@gmail.com

IWA Bogdani, Brussels – Prishtinë
0032494464251

Drejtor i botimeve **Jeton Kelmendi**

Autor: **Gino Leineweber**

Redaktor: **Kyvete Shatri**

Përktheu nga Anglishtja: **Jeton Kelmendi**

Dizajni i brendshëm: Bogdani Design

Ballina: IWA Bogdani

Copyright © **IWA Bogdani**

ISBN

Hemingway – Si filloj e tëra

GINO LEINEWEBER

HEMINGWAY
SI FILLOJ E TËRA

- FËMIJËRIA DHE RINIA NË MIÇIGAN-

Bruxelles – Pristina
2026.

Gino Leineweber

Kapitulli 1

Të kuptosh se si dhe pse Heminguej ishte një autor kaq i talentuar është qasja më e mirë për të eksploruar fëmijërinë dhe rininë e tij. Të fokusohesh vetëm te jeta e tij si i rritur, te ekspeditat aventuriere të peshkimit në det të thellë, safari në Afrikë dhe pasioni i tij për boksen, do të ishte relativisht e paproductive.

Për ta kuptuar plotësisht burimin dhe forcën e dhuntive letrare të Heminguejit, duhet të kthehesh tek “Windemere” në liqenin Walloon në Michiganun e Veriut. Ta kufizosh atë në Kubë, Key West në Florida, apo edhe në luftën civile të Spanjës si vendndodhjet thelbësore të jetës së tij, do të thotë të anashkalosh pikërisht vendin që pati ndikimin më të madh në jetën e tij krijuese.

Për të kuptuar vërtet zhvillimin e cilësive letrare tek Heminguej i ri, është e nevojshme të lihen mënjanë tregimet mbi pirjen e tij legjendare obsesive, garizmin mashkullor apo dashurinë për boksen dhe korridat. Duhet ta përfytyrosh atë në Horton Bay ose Petoskey, ku mund të gjendej në ekskursionë drejt liqeneve e përrënjeve me mikun e tij Bill, ose në një varëse, duke lexuar një libër. Ose ta mendosh duke

notuar në një liqen në ditë vere të ngrohta, duke ndjerë flladet që kalonin përmes bredhave teksa ecte zbathur në pyll, duke lundruar me varkë në liqen nën diellin e mbrëmjes, duke shëtitur kodrat ose duke peshkuar trofta në Horton Creek. Këtu qëndron rrënja, burimi dhe forca e vokacionit të tij letrar.

Në librin *Hemingway in Michigan*, biografja Constance Cappel e krahasoi atë me një “zog migrator” që kthehej çdo verë për të kaluar pushimet “Lart në Michigan”.

Këtu, ai e zbuloi dhe e ushqeu thirrjen e tij si shkrimtar. Këtu, ai u mbledh me veten, krijoi një personalitet të pavarur dhe mësoi të peshkonte, të gjuante, të pinte dhe të njihte vajza. Këtu mësoi të fokusohet dhe të merrte shkrimin seriozisht.

Heminguej u rrit në një shtëpi relativisht puritane. Babai i tij, Dr. Clarence Edmond Hemingway, i njohur si Ed, ishte mjek në Oak Park, një periferi e Çikagos. Sot, shtëpia e Heminguejit në 339 N. Oak Park është seli e *The Ernest Hemingway Foundation* dhe e hapur për vizitorë. Një tjetër shtëpi e Heminguejit, nga viti 1906 dhe gjithashtu në Oak Park, është tani pronë private. Në vitin 1896, Dr. Heminguej u martua me Grace Hall, një grua me prirje artistike nga një familje e pasur çikagose që

kishte dëshiruar të bëhej këngëtare opere. Ed ishte një burrë sportiv, që pëlqente peshkimin dhe gjuetinë, ndërsa interesat e Grace lidhnin më shumë me shoqërinë e Çikagos dhe aktivitetet artistike.

Heminguej kishte katër motra dhe ishte i vetmi djalë i prindërve deri në vitin e gjashtëmbëdhjetë të jetës së tij, kur, si fëmija i fundit, lindi vëllai i tij Lester. Ernest, fëmija i dytë, nuk pati marrëdhënie të mira me prindërit, për të cilët “e mira dhe e keqja” ishin qartësisht të përcaktuara dhe të panegociueshme. Babai i tij e ndëshkonte rëndë për çdo devijim. Lojërat me letra dhe vallëzimi ishin të ndaluara, dhe pjesëmarrja në kishë të dielave ishte detyrim për të gjithë anëtarët e familjes. Djali u rrit si një i ri energjik dhe i fuqishëm, që përpiqej vazhdimisht të shpëtonte nga prangat mbytëse provinciale të shtëpisë së tij, i vendosur të shkruante dhe të mos e pranonte botën ashtu siç ishte.

Në vjeshtën e vitit 1917, erdhi koha që Ernest Hemingway, i lindur më 21 korrik 1899, të largohej nga shtëpia.

Ai qëndroi kundër dëshirës së prindërve të tij që pas shkollës së mesme të shkonte në kolegji. Në vend të kësaj, ndërhyri xhaxhai i tij dhe vëllai i të atit, Tyler, i cili ia siguroi një vend pune si reporter në *The Kansas City Star*. Amerika

tashmë ishte përfshirë në Luftën e Parë Botërore dhe Ernesti u ofrua vullnetar. Kur një koleg në *Star* ia tërhoqi vëmendjen tek *The Red Cross Ambulance Corps*, ai aplikoi dhe u pranua. Nga fundi i vitit 1918, Ernest u nis nga Kansas me mikun e tij, Carl Edgar, dhe dy shokë të tjerë, duke marrë rrugën për një pushim peshkimi në Michigan. Pikërisht aty mori një telegram që e njoftonte se më 8 maj ishte nisur nga Nju Jorku drejt Evropës.

I riu Hemingway u përball me luftën dhe gjeti vendin dhe njohjen e tij në këtë situatë luftarake. Si toger i dytë në shërbimin e ambulancës, ai ishte krenar të fotografohej me uniformën e dekoruar të oficerit të Ushtrisë Amerikane.

Megjithatë, duke gjykuar nga disa fotografi ku kishte hequr shenjën e Kryqit të Kuq nga uniforma, duket se për imazhin e tij publik të qenit vetëm oficer i trupës së ambulancës nuk mjaftonte. Në vitin 1918, ai kaloi Atlantikun në një anije franceze që mbante emrin e qytetit të tij të lindjes, Çikagos. I dërguar në Italinë Veriore, në këmbët e Dolomiteve, shërbeu si shofer ambulance me detyra të transportimit të të plagosurve nga kodrat në spitalet fushore më poshtë. Madje ai u ofrua vullnetarisht të dërgonte cigare dhe çokollata me biçikletë dy herë në ditë tek ushtarët në Front.

Në njërën prej këtyre rasteve, një ushtar u vra dhe Heminguej, bashkë me disa të tjerë, u plagos rëndë kur një granatë dore shpërtheu në mes të tyre. Më vonë, Qeveria Italiane e dekoroi Heminguejin me Medaljen e Argjendtë për Trimëri.

Në certifikatën e trimërisë, ndër të tjera, shkruhej:

“Ernest Miller Hemingway... përgjegjës për dërgimin e sendeve ndihmëse (artikuj rehatie) tek trupat italiane të angazhuara në betejë, dëshmoi guxim dhe vetësakrifikim. I plagosur rëndë... me një shpirt të admirueshëm vëllazërie, para se të kujdesej për veten, u dha ndihmë bujare ushtarëve italianë më rëndë të lënduar nga i njëjti shpërthim dhe nuk pranoi të transportohej diku tjetër derisa ata të ishin evakuuar...”

Më 16 qershor 1918, në një letër drejtuar familjes nga shtrati i spitalit, Heminguej shkruante:

“227 plagët që mora nga mortaja e llogoreve nuk më dhembën aspak në atë moment; vetëm këmbët m’u dukën sikur kisha çizme gome të mbushura me ujë. Ujë të nxehtë. Dhe kapaku i gjurit po sillej çuditshëm. Plumbi i mitralozit thjesht ndjehej si një goditje e fortë në këmbë me një top bore akullt. Megjithatë, më përmbysi.

Por u ngrita përsëri dhe i çova të plagosurit në strehë. Atje, disi u shemba.”

Pas kthimit në Shtetet e Bashkuara, Heminguej vizitoi Michiganin e dashur për të, ku kishte kaluar shumë kohë çdo verë që nga lindja, duke shijuar pushime të lira e pa shqetësime. Michigan, një shtet me veçori të rralla gjeografike, është i rrethuar nga katër prej pesë Liqeneve të Mëdha të Amerikës së Veriut: Erie, Huron, Michigan dhe Superior — ky i fundit liqeni më i madh me ujë të ëmbël në botë. Emri Michigan rrjedh nga fjala indiane *Mishigami* dhe përkthehet përafërsisht “liqen i madh”, gjë që nuk është aspak ekzagjerim. Termi i dhënë *Shteti i Liqeneve të Mëdha* është i përshtatshëm, pasi më shumë se gjysma e shtetit përbëhet nga liqenet e mëdha dhe shumë të tjera më të vogla. Asnjë banor nuk ka nevojë të udhëtojë më shumë se gjashtë milje për të arritur një liqen. Megjithatë, ajo që e veçon vërtet Michiganin është ndarja e tij gjeografike në dy pjesë të dallueshme: Gadishulli i Sipërm dhe Gadishulli i Poshtëm.

Veprimtaritë kryesore profesionale në pjesën veriore të Gadishullit të Poshtëm dhe në Gadishullin e Sipërm ishin prerja e drunjve, tregtia e lëkurëve dhe peshkimi. Këto praktika pushuan në kthesën e shekullit

njëzet, duke i hapur rrugë një industrie të lulëzuar turizmi. Megjithëse mund të shpërfill plotësisht shenjat e turizmit masiv, si ato në Ishullin Mackinac, nuk mund të them se ka dëmtime serioze të peizazhit. Turizmi këtu është kryesisht individual dhe lë dëmtime të vogla ose jo të qëndrueshme.

Michigan ka numrin më të madh të Parqeve Kombëtare në Shtetet e Bashkuara. Megjithatë, famën më të madhe e ka nga qyteti i Detroit-it—qendra e industrisë së automobilave. Ai ndodhet në cepin juglindor të skajshëm të Gadishullit të Poshtëm, ndërsa gjurmët e Heminguejit të çojnë në veriperëndim dhe në Gadishullin e Sipërm.

Që nga viti 1898, familja Hemingway i kalonte pushimet këtu, fillimisht me vajzën e tyre të vetme të asaj kohe, Marceline, e më vonë me të gjithë fëmijët, deri në gjashtë gjithsej. Ata u mahnitën nga magjia e Michiganit Verior mes kodrinave të buta, liqeneve dhe pyjeve. Këtu do të qëndronin të patrazuar gjatë gjithë kohëzgjatjes së pushimeve shkollore.

Dr. Hemingway nuk mund të ishte gjithmonë me familjen, për shkak të presioneve të punës dhe nevojës për të siguruar jetesën. Vizita e tyre e parë i magjepsi aq shumë nga bukuria e fshatrave përreth liqenit Walloon

atëherë i quajtur Bear Lake-sa filluan të kërkonin tokë për të ndërtuar një shtëpi pushimi. Henry Bacon, i cili më vonë nga fëmijët do të quhej “Gjyshi Bacon”, u ofroi atë që kërkonin: 4,000 metra katrorë tokë buzë liqenit ku mund të kalonin pushimet. Aty ndërtuan një kasolle të thjeshtë, të fortë, me një oxhak të madh në dhomën e ndenjjes; një llampë me vaj sigurate dritë për lexim dhe për të luajtur në piano. Me kalimin e viteve, ata gradualisht e zgjeruan dhe ndërtuan një ndërtesë të vogël shërbimesh në pyllin me pisha pas shtëpisë. Shtëpia ishte e rrethuar me një burim uji, nga i cili nxirnin ujë me pompë dore, si dhe me thupra, kedra, dushqë dhe ahishte. Grace e pagëzoi atë Windemere, sipas një liqeni në Angli. Veranda jugperëndimore ofronte një pamje të mirë të liqenit dhe prindërit mund t’i mbanin fëmijët nën mbikëqyrje.

Aty kishte një shtrirje të vogël me rërë, ku ata notonin dhe lanin rrobat në ujërat e kaltër të liqenit. Familja e jetonte jetën në dhe përreth ujit. Ai ishte një burim i vazhdueshëm argëtimi dhe dëfrimi.

Dr. Hemingway kalonte shumë kohë me fëmijët, duke u mësuar atyre notin, përfshirë edhe manovrat e shpëtimit të jetës. Ai i stërviste në këto teknika dhe madje organizonte gara noti për t’u siguruar se fëmijët mund të konkurren në

disiplinat e tyre. Gjatë viteve, familja pati mjete ujore nga më të ndryshmet, nga varkat me rrema dhe kanoet deri tek varka e tyre e parë me motor në vitin 1910. Në një kontekst tjetër, Marjorie Bump, një mike dhe shoqe lojërash e fëmijëve, u shpreh kështu:

“Dr. Hemingway ishte një burrë i mrekullueshëm, që ishte e lehtë ta doje. Kishte sy si prej kashmiri më të butë, me mirësinë të fshehur në thellësi të tyre. Një natë me stuhi, ai u detyrua të ishte i ashpër dhe të na qortonte pasi dolëm fshehurazi me kanoe në liqenin Walloon pa leje. Edhe atëherë, sytë e tij ishin tepër të butë dhe të ndjeshëm, ndonëse mospajtimi i tij i fortë na kujtoi se nuk kishim qenë të sigurt.”

Për më tepër, nën udhëzimin e të atit, fëmijët mësuan për peshkimin. Dhjetëra fotografi familjare me trofta, ngjalë dhe levrekë dëshmojnë qartë suksesin e mësimeve të tij dhe begatinë e liqeneve të brendshme në atë kohë. Gjuetia ishte gjithashtu pjesë përbërëse e pushimeve të familjes Hemingway. Qitja në shënjestër (skeet shooting) ishte qendra e aktiviteteve të së dielës pasdite. Ata nuk shtinin për qejf; gjuetia ishte edhe aktivitet çlodhës. Megjithatë, udhëzimi i qartë i Dr. Hemingway për fëmijët ishte se ata nuk mund të vrisnin një kafshë nëse nuk do ta hanin më pas.

Windemere ishte një shtëpi e hapur për mysafirë dhe festa të veçanta. Anëtarët e familjes, përfshirë gjyshërit dhe miqtë, vinin për vizita të gjata, si p.sh. për barbekju në Ditën e Pavarësisë më 4 Korrik. Në vitin 1911, vajza e tyre Carol lindi në Windemere. Argëtimi dhe liria që fëmijët shijonin në kasollen e pushimeve nuk u penguan aspak nga fakti se duhej të kontribuonin në detyrat dhe përgjegjësitë e përditshme për mbajtjen dhe funksionimin e shtëpisë.

Pavarësisht këtyre pushimeve idilike, Heminguej ndihej i humbur dhe i keqkuptuar në këtë dinamikë familjare me një nënë dominuese dhe një baba të dobët. Nga ana tjetër, unë e përfytyroj atë si të pasuruar, duke harruar botën dhe duke gjetur kënaqësi në pyjet dhe liqenet e Michigan-it, ku mund të peshkonte dhe të gjente gjueti përtej kufijve të jetës së tij në Çikago.

Në librin e tij *Ernest Hemingway on Writing*, ai nuk pati asgjë pozitive për të thënë mbi rritjen e tij:

Pyetje: Cila është përgatitja më e mirë e hershme për një shkrimtar?

Heminguej: Një fëmijëri e palumtur.

Kapitulli 2

Përvojat e tij në Michigan e ndikuan thellësisht dhe u bënë pjesë e shkrimit të tij. Në vitet e tij të hershme, 1916 dhe 1917, Heminguej shkroi tri tregimet e para të shkurtra, të botuara në revistën shkollore *Tabula*. Duke iu përmbajtur idesë se një shkrimtar mund të shkruajë vetëm nga përvojat e veta, Heminguej i ri nisi të formësonte tregime për njerëz dhe vende që i njihnte dhe i kuptonte në Michigan. Në tregimin *Judgment of Manitou* (ai përdor fjalën indiane Ottawa *Manitou* për “Zot”), tabloja përshtatet kur ai shkruan për natyrën dhe dhunën. Një konflikt mes dy burrave afër kufirit kanadez përfundon fatalisht. Dy kurthuesit, Dick dhe Pierre, janë personazhet kryesore të këtij tregimi. Pierre dyshon se Dick i ka marrë portofolin e humbur. Për këtë arsye, ai vendos një kurth për Dick-un, i cili shkon të kontrollojë grackën e ariut. Dick kapet shpejt dhe ngel i varur në një pemë, duke përfunduar i shqyer nga ujqi e pyllit. Pak më vonë, Pierre kupton se ishte një ketër i kuq që ia kishte vjedhur portofolin. Ai nxiton të gjejë mbetjet e Dick-ut, por në atë moment bie vetë në kurthin e ariut të Dick-ut, duke u përballur kështu me “Gjykimin e Manitou-t.”

Tregimi i dytë, *The Matter of Color*, është më shumë një anekdotë sesa tregim i mirëfilltë. Nuk ka komplot apo tension dramatik. Është fjala për një përleshje mes dy boksierësh: një i bardhë, Montana Dan Morgan, dhe një i zi, Joe Gans. Dan ka lënduar dorën e grushtit. Edhe pse nuk mund ta përdorë, merr pjesë në ndeshje. Para saj, ai paguan një suedez të madh që t'i bjerë Joe-s në kokë, i fshehur pas perdes pranë ringut. Por suedezi e nokauton vetë Dan-in. Ai goditi njeriun e gabuar sepse ishte daltonik.

Në tregimin e tretë, *Sepi Jingan*, shfaqet për herë të parë kontakti me një person real, indianin Billy Tabeshaw, i cili më vonë do të shfaqej në librin e Heminguejit *The Nick Adams Stories*. Përfshirja e njerëzve ekzistues do të bëhej tipar i tregimeve të tij që nga ajo kohë. *Sepi Jingan* bazohet në rrëfime nga dituria tradicionale indiane. Është emri i një qeni që i shpëtoi jetën Billy-t. Billy tregon historinë e një indiani të quajtur Paul Black Bird, i cili vrau rojën e pyllit që e kapi duke peshkuar ilegalisht me shtizë. Roja ishte kushëri i Billy-t, kështu që ky i fundit kërkoi hakmarrje dhe e ndoqi Paulin me qenin e tij besnik, Sepi Jingan. Dy vjet më vonë, në Ditën e Pavarësisë më 4 Korrik, njerëzit e gjetën Paul Black Bird të vdekur në shinat e trenit. Ata menduan se kishte qenë i dehur dhe e kishte vrarë treni. Por Billy e dinte

të vërtetën. Pikërisht atë ditë, ai dhe qeni i tij ishin ndeshur me Paulin. Problemi ishte se Paul i pa i pari dhe e goditi Billy-n me një shtizë peshkimi. Ndërsa Paul po luante me prenë e tij, Sepi Jingan u zvarrit nga pas dhe e sulmoi, duke e vrarë. Billy pastaj e vendosi trupin e Paulit në shina, duke bërë që njerëzit të besonin se ai kishte rënë mbi shinat e trenit në një gjendje dehjeje.

Në këto tri tregime, Heminguej vendosi një stil dhe model që do të përsëritej shpesh në veprën e tij të mëvonshme. Të trija kanë një fund surprizë. Në dy prej tyre, ai i paraqet indianët si protagonistë. Që në rininë e hershme, ai kërkonte vende që ndikonin më së shumti në shkrimin e tij, dhe këtë model nuk e ndryshoi kurrë gjatë gjithë jetës.

Përjetimet, mjediset dhe ngjarjet në Miçigan gjejnë shprehje dhe mund të identifikohen në pjesën më të madhe të veprës së Heminguejit. Në të kundërt, vitet që Hemingueji kaloi në shtëpinë e tij kryesore në Oak Park, Çikago, përmenden rrallë.

Këto ndikime vihen re në mënyrë të veçantë në *The Nick Adams Stories*. Këtu, Hemingueji ka paraqitur një përmbledhje tregimesh të shkurtra që përfshijnë alter egon e tij, Nick Adams, botuar në edicione të

ndryshme. Libri, në formën që e njohim, u botua për herë të parë në vitin 1972. Përveç teksteve të publikuara më herët, ai përfshin edhe punime të pabotuara deri atëherë. Botuesi i renditi tregimet kronologjikisht, të shkruara ndërmjet viteve 1922 dhe 1933, dhe i ndau në pesë kategori.

Kategoria e parë, *The Northern Forests*, përshkruan peizazhin e Miçiganit dhe kushtet e jetesës. Aftësia e Heminguejit për të përkufizuar një peizazh është e dukshme që në prolog:

“Për vendin ku kishte qenë djalë ai kishte shkruar mjaft mirë. Ashtu siç mundej atëherë.” Kjo mendonte një shkrimtar që po vdiste në një version të hershëm të *The Snows of Kilimanjaro*. Shkrimtari, natyrisht, ishte Hemingueji. Vendi ishte Miçigani i verave të tij fëminore, ku e kujtonte veten si Nick Adams. Dhe mënyra se si dinte të shkruante atëherë ishte vërtet e shkëlqyer.

Kërkimi i vendeve të përshkruara në këtë libër të çon në zonën përreth Petoskey-t, në pjesën veriperëndimore të Gadishullit të Poshtëm të Miçiganit, dhe në Seney në Gadishullin e Sipërm. Pika qendrore është Horton Bay, një emër që shfaqet në fillim të *The Nick Adams Stories*. Horton Bay dhe Horton Creek, përroi i vogël që kalon përreth Horton

Bay, përmenden në tregimin e pestë, *The Indians Moved Away*.

Ky tregim zhvillohet në Petoskey dhe rrethinat e tij. Ndërsa Horton Bay është shumë i vogël, fokusi është në Petoskey, qyteti kryesor i qarkut Emmet. Ai formon pikën më veriore të Gadishullit të Poshtëm në qarkun Cheboygan. Familja Hemingway kishte vilën e tyre pranë liqenit Walloon. Në vitin 1905, ata e zgjeruan atë në fermën Longfield në anën tjetër të liqenit. Një fermer vendas kujdesej për tokën e Heminguejve në mungesë të tyre, si dhe vetë familja gjatë pushimeve. Kur Dr. Hemingway bleu dyzet akra tokë për t'u siguruar ushqim gjatë pushimeve verore, ai dëshironte që fëmijët e tij të mësonin dhe vlerësonin punën e ndershme fizike. Në vitin 1917, ai bleu edhe njëzet akra të tjera dhe punësoi fermerin Warren Sumner.

Me të, gjatë verës së vitit 1917, Ernest kaloi pjesën më të madhe të kohës. Ai ishte atëherë tetëmbëdhjetë vjeç, duke rinovuar shtëpinë e vjetër, duke korrur barin dhe duke ndërtuar një shtëpi akulli. Sumner nxirrte blloqe akulli nga liqeni në dimër dhe i ruante për të siguruar ftohje për ushqimet dhe pijet e ftohta për familjen Hemingway në verë. Ernest përmbushi dëshirën e të atit që djali i tij të

mësonte vlerën e punës fizike – të paktën për një kohë.

I ati nuk e pëlqente që Ernest të kalonte shumë kohë duke lexuar libra. Ai lexonte të gjitha klasikët, sidomos autorë anglezë, librat e të cilëve ishin të shumtë në bibliotekën e familjes. Një dado e vjetër e Heminguejit tregonte urdhrat e Dr. Hemingway-t për t'ia marrë librat Ernestit me fjalët:

“Çdo mbrëmje, kontrolloja kabinën e tij dhe i merrja të gjithë librat. Kur e fusja në shtrat, ai më thoshte natën e mirë, aq i ëmbël sa mund të ishte. Por në mëngjes, gjeja libra të futur nën dyshek, në jastëk, kudo. Ai lexonte gjithë kohën dhe libra shumë përtej moshës së tij.”

Një tjetër person që ndihmonte herë pas here në Windemere kujton:

“E shihnim shpesh Ernin kur ishte fëmijë, por më vonë, jo aq shumë. Ai shkonte në pyje dhe lexonte shumë. Ishte paksa i vetmuar. Gjithmonë merrte çadrën e tij të vogël dhe shkonte diku për peshkim, vetëm.”

Për fëmijët e Heminguejit, pushimet mund të përshkruheshin si idilike, edhe pse Dr. Hemingway këmbëngulte që ata të ishin rreth tij kur priste drunjt ose mblidhte fruta. Kishte detyra dhe punë të përditshme, si të shkonin për

qumësht në fermën e gjyshit Bacon, por këto nuk ia hiqnin aspak gjendjen idilike, madje as atëherë kur, në fillim të qëndrimit, ata duhej të ndihmonin në riparime dhe përmirësime të shtëpisë dhe kopshtit.

Udhëtimi nga Oak Park në Miçigan do të kishte qenë i lodhshëm në atë kohë, por gëzimi dhe pritja e kohës përpara do ta kompenzonin më shumë se mjaft.

Në veriperëndim të Miçiganit, qyteti i lindjes së Heminguejit, Çikago, ndodhet në anën tjetër të Liqenit Miçigan. Udhëtimi i familjes drejt Windemere, të ngarkuar me valixhe dhe arka, fillonte nga Chicago River Dock, zakonisht me avulloren *SS Manitou*.

Kur anija mbërrinte në Harbor Springs, Miçigan, ata duhej të shkarkonin bagazhet dhe t'i çonin në stacionin lokal, prej nga udhëtonin 11 milje me hekurudhën *Grand Rapids & Indiana Railway* që lidhte Harbor Springs me Petoskey. Në këtë qytet, Petoskey, Hemingueji vendosi ngjarjet e romanit të tij të parë, *The Torrents of Spring*.

Pas përfundimit të udhëtimit për në Petoskey, përmes dunave që rrethonin gjirin, ata ndërronin për në Bourbon Station, vetëm një bllok larg, prej ku merrnin trenin direkt për në

Walloon Lake Village, dhe prej andej më në fund arrinin në Windemere me varkë.

Stacioni *Grand Rapids & Indiana* është ende i paprekur dhe aktualisht është duke u rinovuar. Sot përdoret si qendër biznesi dhe tregtare. Ndërsa *Bourbon Station* është shndërruar në parking.

Kur udhëtimi mbaronte, Ernesti dhe familja e tij zhyteshin në një botë natyrore që e njihnin dhe e kuptonin, e cila ndryshonte nga presionet e botës së ashtuquajtur të qytetëruar prej nga vinin. Megjithatë, kjo nuk nënkuptonte se fëmijët mund të injoronin higjienën ose të shfaqeshin të palarë e të çrregullt në tryezën e Windemere. Por fshati dhe bota natyrore ku ata kalonin ato vera të mrekullueshme u ofronin qasje në natyrën në formën e saj më të pastër. Zona është territor i vjetër indian. Fiset Ojibwe, Odawa dhe Potawatomi të Miçiganit, të njohura kolektivisht si *Anishinabek*, jetonin gjithashtu në Kanada, Uiskonsin dhe Minesota, në veri dhe jug të Liqenit Huron dhe Liqenit Miçigan. Ata jetonin nga peshkimi, gjuetia dhe mbledhja e orizit të egër ujqor. Tokat e tyre nuk ishin të përshtatshme për bujqësi dhe për këtë arsye shpërfillehin nga kolonët e bardhë. Anishinabekët, me familjet e tyre të zgjeruara

dhe bandat (nën-fiset), sot jetojnë nëpër rezervate të ndryshme.

Në tregimin e parë të librit të tij për Nick Adams, Hemingueji pasqyron përjetimet e tij të fëmijërisë, ku indianët paraqiten si pjesëmarrës aktivë. Për shembull, në tregimin *Indian Camp*, babai i Nick-ut, doktori, thirret të ndihmojë gjatë lindjes së një fëmije, dhe dy indianë e marrin me varkë me rrema. Nick-ut i lejohet të udhëtojë me ta. Ky tregim i shkurtër përmban brutalitet, mjerim, dhimbje lindjeje dhe vdekje – madje edhe racizëm të fshehur.

Tregimi u botua për herë të parë në Paris në vitin 1924 në një libër të hollë prej tridhjetë e dy faqesh me titull *in our time*. Shkrimi me shkronja të vogla ishte i qëllimshëm. *Indian Camp* ishte botimi i parë i një tregimi për Nick Adams. Ka një moment dramatik në libër kur babai i Nick-ut kryen një prerje cezariene, pa anestezi, mbi gruan indiane, me burrin e sëmurë të shtrirë në shtrat sipër saj. Nick mbante një tas ndërsa tre gra dhe një burrë e mbanin gruan fort. Pas lindjes, burri u gjet me fytyrën e prerë – ai kishte kryer vetëvrasje gjatë procesit të lindjes. Për t’iu përgjigjur pyetjes së Nick-ut përse kishte ndodhur kjo, babai iu përgjigj: “Nuk e di, Nick. Mendoj se nuk i duroi dot gjërat.”

Por çfarë ishte, në të vërtetë, ajo që nuk mundi të duronte? A ishin britmat e gruas së tij apo shpërfillja e “doktorit të bardhë”?

Kur Nick i kërkon babait të përpiqet ta ndalojë gruan nga britmat, përgjigjja e tij është e ftohtë dhe e drejtpërdrejtë:

“Nuk kam anestezi me vete, dhe unë nuk i dëgjoj ato sepse nuk janë të rëndësishme.”

Pas kësaj deklarate, Hemingueji shkroi:

“Burri në shtratin e sipërm u rrotullua drejt murit.”

Ajo që njihet si *Indian Camp*, ashtu siç titullohet tregimi, është me shumë gjasë vendbanimi indian pas Windemere. Të gjithë indianët që jetonin aty punonin si zhveshës të lëvores për kompanitë e mëdha të prerjes së drunjve. Kur fabrikat u mbyllën, u mbyll edhe kampi bazë. Nick shkoi në *Indian Camp* me babanë e tij dhe xhaxhanë George.

Xhaxhai i Ernestit, gjithashtu me emrin George, që jetonte pranë në Boyne City, pasi e lexoi tregimin, deklaroi se aty nuk kishte asnjë të vërtetë. Megjithatë, kjo nuk vërteton asgjë, pasi nuk dihet nëse xhaxhai kishte qenë i pranishëm në kohën e incidentit. Është fakt, sidoqoftë, që

Dr. Hemingway shpesh ndihmonte kur vendasve u duhej, si p.sh. gjatë lindjeve. Në tregim, marrëdhënia baba-bir trajtohet me delikatesë. Kur babai i Nick-ut zbuloi burrin e vdekur, i erdhi keq që e kishte marrë me vete djalin. Ai i kërkoi ndjesë, por ishte tepër vonë Nick kishte parë gjithçka. Në këtë tregim, nënvlerësimi i dukshëm që amerikanët e bardhë kishin për indianët nuk është lehtësisht i kuptueshëm. Mospërfillja e britmave të gruas indiane shtatzënë mund të shpjegohej si “sjellje profesionale e doktorit.”

Megjithatë, perceptimi i indianëve si një lloj “klase e dytë” ekzistonte, dhe Hemingueji e përshkroi qartë në tregimin tjetër, *The Ten Indians*. Në të, pas festimeve të 4 Korrikut, Nick udhëtonte për në shtëpi me prindërit e një miku. Gjatë rrugës, shoferi i tyre, Joe Garner, duhej të ndalej për të tërhequr trupat e indianëve të shtrirë në rrugë, duke i hequr anash: “Janë nëntë prej tyre,” tha Joe, “vetëm midis këtu dhe skajit të qytetit.” “Ah, këta indianët,” tha zonja Garner.

Shtëpia e pushimit e Heminguejit dhe Walloon Lake ndodheshin disi në perëndim dhe disa milje larg nga Horton Bay. Kampi i druve aty pranë njihet si *Indian Camp* sepse shumica e banorëve ishin indianë, të cilët frymëzuan dy

tregimet e lartpërmendura. Duke lexuar tregimin *Indian Camp*, shihet se babai dhe biri shkonin mjaft mirë. Edhe pse babai u pendua që e mori djalin e tij të vogël me vete kur indiani kreu vetëvrasje gjatë lindjes, dallohet dëshira e djalit për të qenë pjesë aktive e jetës së babait të tij.

Në fakt, Ernesti gjithmonë e lavdëronte të atin që i kishte treguar gjithçka që mundej dhe e kishte mësuar gjëra që një baba duhej t'ia mësonte djalit të tij. Në të kundërt, marrëdhëniet mes Ernestit dhe nënës së tij nuk ishin të mira. Madje edhe kur ai ishte një tetëmbëdhjetëvjeçar reporter në *The Kansas City Star*, ajo e detyroi t'i justifikonte me letër arsyet pse nuk shkonte në kishë të dielave. Ai i shkroi se duhej të punonte deri pas mesnate, e shpesh më vonë të shtunave. E diela ishte e vetmja ditë kur mund të flinte dhe se ajo nuk duhej të shqetësohej për besimin e tij. Fjalët e tij: *Unë jam po aq besimtar sa gjithmonë, lutem çdo natë dhe besoj fort, prandaj mos u merakos! Vetëm pse jam një i krishterë i gëzuar nuk duhet të të shqetësojë.*

Por në të njëjtën letër, ai tregoi se mund të shprehej hapur: *“Tani, nënë, u zemërova tmerrësisht kur lexova çfarë shkruajte për Carlin (Edgar) dhe Billin (Smith). Doja të shkruaja menjëherë dhe të thoja gjithçka që*

mendoja. Por prita, u qetësova. Por, duke mos e takuar kurrë Carlin dhe duke e njohur Billin vetëm sipërfaqësisht, ishe tmerrësisht e padrejtë. Carli ... është i krishteri më i sinqertë dhe më i vërtetë që kam njohur ndonjëherë, dhe ai ka pasur ndikimin më të mirë mbi mua nga çdo njeri tjetër që kam njohur ... Nuk e kam pyetur kurrë Billin se në cilën kishë shkon sepse kjo nuk ka rëndësi. Ne të dy besojmë në Zotin dhe Jezu Krishtin dhe kemi shpresa për përtej, dhe doktrinat nuk kanë rëndësi.”

Billi—William Smith Jr.—personi në fjalë, ishte një mik i ngushtë nga kohët e pushimeve në Miçigan. Ai dhe motra e tij, Kate (Katherine), e kalonin verën me tezen e tyre. Kate më vonë u bë gruaja e shkrimtarit amerikan John Dos Passos, autor, ndër të tjera, i *Manhattan Transfer*. Ajo shfaqet me Carl Edgar (përmendur në letër) edhe në tregimin e Heminguejit, *Summer People*. Pra, Ernesti e njohu Carlin, të cilin e quajti Odgar, përmes Billit dhe Kates. Më vonë ata ndanë një shtëpi në Kansas City. Odgari ishte i dashuruar me Katen. Megjithatë, në *Summer People*, është alter egoja e Heminguejit, Nick, ai që ka një marrëdhënie seksuale me të:

Poshtë rrugëve përmes pemëve, ai mund të shihte shtëpinë e bardhë të familjes Bean mbi

shtylla mbi ujë. Nuk donte të zbriste në dok. Të gjithë ishin atje duke u larë. Nuk e donte Katen me Odgarin përreth. Ai pa makinën në rrugë pranë magazinës. Odgari dhe Kate ishin atje. Odgari, me atë vështrimin si i skuqur në sy sa herë që e shikonte Katen. A nuk dinte gjë Odgari? Kate nuk do ta merrte kurrë për burrë.

Më vonë, Nick u takua me Katen dhe Odgarin, dhe rrugës për në shtëpi, ai caktoi me Katen një takim të fshehtë natën vonë:

Makina, në marsh të ulët, ngjitej ngadalë përmes pemishtes. Kate ia afroi buzët veshit të Nickut. “Pas një ore, Wemedge,” tha ajo. Nick ia shtypi fort kofshën kundër së saj. Makina u kthye në majë të kodrës mbi pemishte dhe ndaloi para shtëpisë. “Tezja është në gjumë. Duhet të jemi të qetë,” tha Kate.

Ata u përshëndetën, por më vonë Nick dhe Kate u takuan në pyll dhe bënë dashuri. Megjithatë, kjo nuk përputhet me historinë reale. Nuk ka dëshmi që Butstein, siç e quajti Hemingueji Katen në jetë dhe në tekst, të kishte një marrëdhënie seksuale me Wemedge (Nick).

Një letër e 13 shtatorit 1920, drejtuar Grace Quinlan, një vajze nga Petoskey me të cilën Ernesti kishte miqësi, flet për një mbrëmje kur,

pak të dehur, ai dhe Kate hynë në një kishë katolike dhe ndezën një qiri. Kjo duket se ishte hera e parë që Hemingueji, i rritur si protestant i rreptë, hyri në një kishë katolike. Për këtë ngjarje ai shkroi:

Pastaj Kate dhe unë hymë në kishën katolike, dhe u luta për të gjitha gjërat që doja dhe që nuk do t'i merrja kurrë, dhe dolëm jashtë me një humor shumë të mirë dhe pak më vonë, për të më shpërblyer, Zoti më dërgoi një aventurë me një prekje romantike.

Duke e lexuar këtë, nuk di ç'të mendosh. Në të njëjtën letër ku Hemingueji përmend një përvojë romantike, ai shkruan se, rrugës për në shtëpi, krijoi një poezi për Grace, marrësen e letrës. Ai e konsideronte Grace, gjashtë vjet më të vogël, si motrën e tij. Por duket se kjo ishte një mbulim për ndjenjat e vërteta të tij interesi dhe kujdesi që tregonte për të ishin më të mëdha se ato të një marrëdhënieje vëlla–motër.

Në një letër të datës 21 gusht 1921, ai e ftonte atë dhe gjithashtu Marjorie Bump (Marge), një vajzë tjetër nga Petoskey, në dasmën e tij që po afrohej. Ai sugjeronte me kujdes se gjërat mund të kishin dalë krejt ndryshe: *“E di si ndihesh për faktin që unë jam*

shumë i ri për t'u martuar. E kam ndjerë saktësisht njësoj.”

Ai nuk e kishte më atë ndjesi, dhe kjo për shkak të nuses së tij, Hadley. Grace ishte tepër e re për martesë, madje pesë vjet më e vogël se vajza tjetër, Marjorie. Por çfarë, duke pasur parasysh komplimentet në letrat e tij, do të kishte ndodhur nëse Grace nuk do të kishte qenë aq e re? Kate, me të cilën ai kishte “përjetuar një prekje romance,” vdiq tragjikisht në një aksident automobilistik në vitin 1947, kur bashkëshorti i saj, John Dos Passos, i verbuar nga dielli, u përplas me një kamion që kishte dalë përgjysmë në rrugë. Kate u hodh përmes xhamit të përparmë dhe vdiq menjëherë. Dos Passos humbi syrin e djathtë, por mbijetoi.

Kapitulli 3

Në vitet e tij të rinisë, Windemere ishte vendi ku ai kishte kaluar kohë të rëndësishme dhe mbresëlënëse gjatë pushimeve verore. Megjithatë, teksa rritej, filloi të kalonte më shumë kohë në shoqërinë e Kate-s dhe vëllait të saj në Horton Bay, një vend i vogël aty pranë që tërhiqte vizitorë gjatë verës. Larg familjes, Ernesti ishte i lirë të sillej si një adoleshent tipik: duke u përpjekur të impresiononte vajzat, duke u shoqëruar me miq, ose duke shfrytëzuar dhuntinë e tij për tregime për të trilluar rrëfenja mbi gjuetinë, peshkimin apo aventurat në qytetin e largët të Çikagos.

Horton Bay, që kishte marrë emrin nga një burrë i quajtur Horton, sot nuk gjendet më në tabelat rrugore, me një përjashtim. Sot, është pjesë e Bay dhe emri i referohet Bay Township, që është e lehtë të gjendet duke dalë nga rruga e Charlevoix dhe duke kaluar mbi një urë të vogël mbi Horton Creek. Ky lumth i vogël shfaqet për herë të parë në veprën e Heminguejit në tregimin *The Indians Move Away*.

Përrua dredhon përreth vendit, një peizazh magjik e i denjë për libra ilustrues, me rrëke të

vogla që përshkojnë grumbuj rëre, gurë me myshk e trungje të kalbura, duke lënë pas një gjurmë të gjallë e të gjallëruar. Livadhe të mbuluara nga barishtet dhe pyje të dendura paraqesin pamje të njohura nga tregimet e Heminguejit. Si vëzhgues, përshkrimi i tij i bukurisë natyrore të veriut të Miçiganit është po aq i vlefshëm edhe sot, ashtu siç është në tregimet e tij.

Horton Creek ruhet ashtu siç paraqitet në tregimet e përmendura dhe, mendoj, shërben si model për përrënjtë e tjerë në tregimet e Heminguejit. Një fotografi paraqet Ernesti e vogël duke peshkuar trofta me një shportë shumë të madhe hedhur mbi shpatulla. Ai ishte vetëm shtatë vjeç. Për mua, ky lumth simbolizon gjithashtu përvojat e tij të fëmijërisë me peshkimin, sidomos atë të troftës, që e donte shumë por jo gjithmonë i lejohej ta bënte. Ai e bënte sidoqoftë. Në dy pasazhe të tregimit *The Last Good Country*, alter egoja e tij, Nick, peshkon trofta fjalë për fjalë pa leje. Motra e pyet:

“More shumë, Nickie?”

“Mora njëzet e gjashtë.”

“Janë të mira?”

“Fiks madhësia që duan për darkat.”

“Oh, Nickie, do të doja të mos i shisje.”

“Ajo më jep një dollar për paund,” tha Nick

Adams ...

“Do kaloj nga pylli deri te hani përtej kepit dhe do t’i shes troftat,” i tha motrës. “Ajo i ka porositur për darkën e sonte. Pikërisht tani duan më shumë darka me troftë se sa me pule. Nuk e di pse. Troftat janë në gjendje të mirë. I kam pastruar dhe i kam mbështjellë me garzë, do të jenë të freskëta dhe të ftohta ...”

Sot ka disa zona të mbrojtura natyrore përreth gjirit. Njëra prej tyre mban emrin e Nick Adams. Pas kalimit të urës mbi Horton Bay Creek, vendi del në pah me disa shtëpi të pakta. Në tregimin *Up in Michigan*, Heminguej e përshkruan kështu (duke e shkruar ndonjëherë me një drejtshkrim të ndryshëm):

“Hortons Bay, qyteti, ishte vetëm pesë shtëpi mbi rrugën kryesore midis Boyne City dhe Charlevoix. Kishte një dyqan të përgjithshëm dhe zyrë postare me një fasadë të lartë false dhe ndoshta një karrocë të lidhur përpara, shtëpinë e Smith-it, shtëpinë e Stroud-it, shtëpinë e Dillworth-it, shtëpinë e Horton-it dhe shtëpinë e Van Hoosen-it. Shtëpitë ishin në një korie të madhe me breza dhe rruga ishte shumë me rërë. Në të dyja anët e rrugës kishte fusha bujqësore dhe pyje. Pak më lart në rrugë ishte kisha metodiste dhe pak më poshtë në anën tjetër ishte

shkolla e komunës. Punishtja e farkëtarit ishte e lyer me të kuqe dhe përballë shkollës.”

Me të mbërritur në fshat, u tërhoqa menjëherë nga Horton Bay General Store, ndërtuar në vitin 1876. Ashtu si gjithmonë, ai ishte qendra e komunës. Hemingway e përshkruan jo vetëm në tregimin e tij *Up in Michigan*; duket gjithashtu si modeli i dyqanit të Z. Packard në *The Last Good Country*. Dyqani përmban fotografi dhe kujtime nga e dhe për Heminguejin. Edhe më shumë, në shtëpinë ngjitur, *Red Fox Inn*, që Hemingueji ndonjëherë e quante “shtëpia e Hortonit.” Në fasadë kishte shenja me emrin e Hemingway-t dhe një vitrinë me kujtime, fotografi, rroba, aksesore, libra dhe kapele bejsbolli me mbishkrimet: “Horton Bay” dhe “Hemingway.” Po ashtu kishte një koleksion tabelash me informacione të ndryshme. Njëra prej tyre shënonte se *Red Fox Inn* ishte ndërtuar si bujtinë për drurëprerësit në vitin 1878 dhe u bë hotel nga James Wixham Fox në vitin 1910, të cilin e trashëgoi i biri, Vollie, në vitin 1919. Në atë vit ata e restauruan shtëpinë, e cila u bë një vend i përsosur për vizitorët verorë.

Shumica e pllakave dhe shenjave i referohen Hemingway-t. Ai i kishte dhuruar hotelit një helmetë nga Lufta e Parë Botërore, me vrimë

plumbi. Një tjetër shenjë sugjeron se godina përmendet në *Three Stories and Ten Poems*, botuar në Paris më 1923, dhe në tregimin *Up in Michigan*. Një pllakë tjetër shpall me krenari: “Hemingway slept here.” Kjo është e saktë, dhe ai ndoshta ka fjetur aty më shumë se një herë. Kjo është e konfirmuar para martesës së tij të parë, të cilën e festoi në fshat.

Duke hyrë në bujtinën e dikurshme, u përballa me një pamje që mund të përshkruhej vetëm si një “shenjtorë” kushtuar Hemingway-t. Dhoma ishte e mbushur me rafte kartolinash, dollapë, karrige dhe libra. Një tavolinë druri në qendër mbante libra të tjerë, broshura dhe fotografi. Në receptionin e vjetër ishin vendosur suvenire, secili me emrin Hemingway. *Red Fox Inn* është një dëshmi e lidhjes së thellë midis Hemingway-t dhe këtij vendi.

Dëgjova zëra nga kati i sipërm dhe thirra “Hello” disa herë, por nuk mora përgjigje. Biseda lart vazhdonte pa ndërprerje. Mund të dalloja vetëm një zë mashkulli që fliste vazhdimisht. Pas asaj që më dukej si një orë, më në fund doli personi i zërit dhe u njoha me James Vol Hartwell, nipi i Vollie dhe Lizza Fox, i cili menaxhonte vendin dhe me kënaqësi tregoi për lidhjen e familjes dhe hotelit me shkrimtarin e famshëm. Ndoshta jo gjithçka që tha ishte e

vërtetë, por kjo nuk ka rëndësi. Sipas James-it, gjyshi i tij i kishte mësuar Hemingway-t peshkimin, gjë që nuk mund të jetë e saktë, pasi në tregimin *Fathers and Sons*, Hemingueji kishte lavdëruar qartazi babain e alter egos së tij, Nick, për t'i mësuar atij peshkimin. E vërtetë është, megjithatë, se Vollie kishte peshkuar me Ernestin.

Pas vizitës në *Red Fox Inn*, zbrita në gjirin përballë rrugës. Kuptova se shumë gjëra, natyrshëm, nuk janë më në gjendjen që ishin kur i përshkroi Hemingueji. Megjithatë, dy shtëpitë të *Dilworth Resort* janë ende të paprekura në anën e majtë të Lake Street. Këtu, Hemingueji pati “Mëngjesin e Dasmës” së martesës së tij të parë, siç përmendet në tregimet *Summer People* dhe *Up in Michigan*.

Të dyja shtëpitë ende i përkasin familjes Dilworth, edhe pse tani nëpërmjet ish-bashkëshortit të një mbese. E para, *Pinehurst*, ishte rezidenca origjinale e Dilworth-ëve, e ndërtuar më 1910 së bashku me një punishte farkëtarie, pasi James Dilworth ishte farkëtar. Ai më vonë ndërtoi edhe bujtinën ngjitur, e cila ende funksionon. Hemingueji e quante atë *Shangri-La*. Megjithatë, tabela mbi derën e hyrjes thotë *Shangra La* (kjo nuk është e gabuar, siç mendova në fillim, por i përket drejtshkrimit

pakistanez, jo indian). Punishtja e farkëtarit nuk është më origjinale, por një kopje.

Përveç rrugëve që nuk janë më shtigjet me rërë të tregimeve, ende mund të marrësh një përshtypje të qartë të vendit të përshkruar nga Hemingueji. Në fund të Lake Street dikur kishte një mol, siç mësohet nga *The Nick Adams Stories*. Ende ekziston, në anën tjetër të gjirit, shtëpia e vjetër e varkave, që shihet në sfondin e një fotografie të Hemingway-t të ri, bërë më 1919, pasi ishte kthyer nga Lufta e Parë Botërore, i plagosur dhe i dekoruar si hero duke mbajtur me krenari edhe tre trofta të sapokapura në dorë. Këtë fotografi e kam përdorur për dizajnin e kopertinës së këtij libri.

Shtëpia e varkave në vendin ku Horton Creek derdhet në gji përmendet në tregimin *The End of Something*. Në mendje, mund të përjetoja itinerarin e një udhëtimit me varkë të përshkruar nga Hemingway në këtë tregim. Ai fillon me një retrospektivë mbi mbylljen e fabrikës së madhe, e cila kishte qenë, në një masë të madhe, burimi kryesor i të ardhurave për banorët e Horton Bay. Në kohët e vjetra, Horton Bay ishte një qytet i drurit. Askush që jetonte aty nuk ishte jashtë jehonës së sharrave të mëdha në fabrikën buzë liqenit. Pastaj, një vit, nuk pati më trungje për t'u bërë dërrasa. Anijet me vela hynë në gjirin e

vogël dhe u ngarkuan me materialin e përpunuar të fabrikës që ishte grumbulluar në oborr. Të gjitha pirgjet e drurit u morën me vete. Nga godina e madhe e fabrikës u nxor gjithë makineria që mund të çmontohej dhe u ngarkua mbi një rën nga anijet me vela nga punëtorët e fabrikës. Anija u nis nga gjiri drejt liqenit të hapur, duke mbartur dy sharrat e mëdha, mekanizmin lëvizës që shtynte trungjet drejt sharrave rrethore që rrotulloheshin, të gjitha rrotullat, rrotat, rripat dhe hekurat mbi një ngarkesë të thellë druri. Mbajtja e hapur e anijes u mbulua me pëlhurë dhe u lidh fort; velat u mbushën me erë dhe ajo u largua në liqenin e hapur, duke marrë me vete gjithçka që e bënte fabrikën një fabrikë dhe Horton Bay një qytet.

Rrëfimi fillon me Nick dhe Marjorie që lundrojnë pranë fabrikës së vjetër të braktisur. Është viti i asaj fotografie me troftën, ku shoh Hemingway-n si një djalosh të pashëm, të gjallë dhe të lumtur. Përkundër përvojave traumatike të luftës, ai shfaqet i interesuar, dinamik dhe i fuqishëm në kontrast të plotë dhe shumë larg nga pamjet e Hemingway-t të viteve të mëvonshme, të sëmurë, të trashë, të dëshpëruar dhe të parregullt. Më bën të ndihem i trishtuar kur i krahasoj.

Megjithatë, ai nuk është aq i gëzuar dhe i çiltër gjatë udhëtimit me varkë sa duket në atë

fotografi. Ai dhe Marjorie kishin peshkuar dhe më pas ndaluan për piknik pranë shtëpisë së varkave. Nick ishte në humor të keq, dhe kur Marjorie e pyeti çfarë i kishte ndodhur, ai i tha të vërtetën: “Nuk është më argëtuese. Asgjë prej saj.”

Fjalët e tij ishin të ashpra dhe pa ekuivoqe; Nick e kishte refuzuar Marjorien në mënyrë të vrazhdë. Më vonë, pasi ajo u kthye vetëm me varkë dhe u ndje e zhgënjyer, shoku i Nick-ut, Bill, doli nga pylli. Ai pyeti nëse vajza kishte ikur me fat. Nick e pohoi. Pastaj Bill pyeti nëse kishte pasur një skenë. Jo, sipas Nick-ut. Kur Bill deshi të dinte ndjenjat e tij, Nick i kërkoi ta linte të qetë.

Historia është disi autobiografike. Ai Bill është Bill Smith, me të cilin Hemingway kaloi verën në Miçigan. Marjorie ekzistonte, por episodi ishte larg realitetit.

Përkundrazi, kur Marjorie mësoi se Hemingway kishte përdorur emrin e saj pa lejen e saj, ajo u trondit. Pak para se të vdiste në vitin 1987, ajo ia tregoi të bijës, Georgie, të gjithë ngjarjen. Nga libri i Georgie-t mësojmë se Marjorie gjithmonë ishte ndjerë thellë e lënduar nga mënyra si Hemingway e kishte portretizuar në letërsi, gjë që nuk kishte lidhje me autenticitetin: “U ndjeva e poshtëruar të bëhesha objekt i mëshirës së të tjerëve kur ata lexonin për mua si vajza e re me të cilën Nick (d.m.th.

Ernest) kishte thënë këto fjalë për marrëdhënien tonë: ‘Nuk është më argëtuese.’”

Më vonë, ajo shmangu të tregonte rrethit të saj se kishte njohur Hemingway-n. Ishte e përndjekur nga kjo gjë dhe shkoi deri aty sa në gurin e varrit e kishte emrin e mesëm, Lucy, e jo Marjorie; të paktën në fund mund të ngushëllohej. Ernest njëherë i shkroi për t’i thënë “më fal.”

Fjalët e tij të sakta ishin: “Gjithçka që kuptohet, është gjithçka e falur.”

Carlos Baker, biografi i autorizuar i Hemingway-t, përshkruan takimin e parë mes Hemingway-t dhe Marjorie-s në verën e vitit 1919, kur ai ishte njëzet vjeç:

Ajo ishte shtatëmbëdhjetë, me flokë të kuq dhe pika në fytyrë, faqe të gropëzuara dhe një shpirt të gëzuar. Marjorie dhe shoqja e saj, Connie Curtis, kishin ardhur nga Petoskey për të shërbyer në tavolina te zonja Dilworth.

Por kjo nuk është e vërtetë edhe pse kjo version i historisë gjendet jo vetëm te Carlos Baker, por pothuajse gjithmonë kur spekulohet për Marjorien dhe Ernestin në Horton Bay.

Siç dëshmohet, përsëritja nuk është kurrfarë garancie për vërtetësinë. Rrëfimet përcillen dhe njerëzit i përcjellin duke besuar atë që duan të besojnë.

Marjorie lindi në Petoskey më 24 gusht 1901. Sipas saj, ajo nuk kishte shkuar në Horton Bay për të punuar si kameriere; Ernest dhe Marjorie u takuan për herë të parë më 1915 dhe jo më 1919. Rrëfimi i saj: “Herën e parë që pashë Ernest Hemingway-n, po kthehesha nga Horton’s Creek, ku kisha zënë peshkun tim të parë me një kallam. Të dyja duart i kisha plot peshq, dhe isha aq krenare e e emocionuar sa harrova të kisha frikë të flisja me një djalë më të madh edhe pse nuk e dija as emrin e tij. Nuk isha ende katërmbëdhjetë, sepse ditëlindja ime do të vinte më 24 gusht.

Gjatë takimit të parë, Ernest ndoshta më pa si një adoleshente të shkurtër, të re, me flokë të kuq, sy të gjelbër dhe pika në fytyrë. Ajo që pashë unë ishte një djalë i gjatë, i pashëm, me sy të errët, që dukej rreth gjashtëmbëdhjetë vjeç. Ernest u ndal për të admiruar peshqit e mi.” Ajo kishte ardhur në Horton Bay për të vizituar xhaxhain e saj, profesor Ernest Ohle, i cili kishte një shtëpi pushimi atje. Në të njëjtën kohë, Ernest po takonte shokun e tij, Bill Smith. Në fund të takimit të parë, Hemingway bëri një hap drejt saj: “Epo, e Kuqja, më pëlqejnë shumë peshqit e tu, dhe meqë je kaq sportiste, ndoshta një ditë do të të marr me vete për të peshkuar trofta ylber në majë.” “A do ta bësh vërtet? Nuk do ta harrosh, apo jo?”

“S’ka gjasa ta harroj. Më duhet një dorë shtesë për varkën, dhe ti do të jesh.”

Marjorie shtoi: “Për fatin tim, Ernest nuk e harroi ofertën e tij. Ajo u zgjat gjatë gjithë adoleshencës sime, pasi shpesh gjente kohë për të më marrë me vete për të peshkuar trofta ylber, bas dhe krap në Horton Bay.”

Pas kësaj, Marjorie dhe Ernest u takuan rregullisht. Kushëriri i Marjorie-s, William Ohle, përshkruan një drekë në shtëpinë e prindërve të tij, përballë rezidencës së Dilworth-it, që ndodhi më 1917: “Ernest ... rrinte i parehatshëm në tavolinë, duke folur me njëngjyrëshe ndërsa nëna ime përpiqej të mbante bisedën gjallë.”

Por Marjorie kaloi më shumë kohë me motrat e Hemingway-t, sidomos me Ursula-n, e cila ishte në moshën e saj. Ata që dyshojnë në faktin se Ernest dhe Marjorie u takuan herët—meqë ky version vinte nga vetë Marjorie—nuk duhet të shkojnë më larg se pena e vetë Hemingway-t për ta verifikuar. Më 6 dhjetor 1917, kur ai ishte tashmë në ushtri, u shkroi prindërve nga Kansas City:

“Mora edhe një gjë tjetër nga ushtria këto ditë që është fantastike. Një pulovër ushtrie prej leshi kaki. Marge Bump ma ka thurur dhe është një pulovër e mrekullueshme.”

Si mund të kishte veshur Hemingway një “pulovër të mrekullueshme” që Marjorie Bump

ia kishte thurur më 1917, kur, sipas fjalëve të Baker-it, Ernest e kishte takuar për herë të parë dhe kishte pasur një romancë verore me të më 1919?

Kjo letër, në mënyrë të pazakontë, nuk është përfshirë në koleksionin e letrave të Hemingway-t, të redaktuar nga Carlos Baker. Ernest dhe Marjorie kishin një marrëdhënie. Ndoshta një romancë. Peshkimi dhe udhëtimi me varkë synonin të mbyllnin marrëdhënien e personazheve Nick dhe Marjorie.

Kjo është e qartë jo vetëm nga pyetjet e Bill-it, por edhe nga tregimi pasues, “The Three Day Blow,” ku Bill thotë: “Është një gjë e mirë” që Nick e kishte mbaruar me Marge-n.

“Ishte e vetmja gjë që duhej bërë. Po të mos e kishe bërë, tani do të ishe kthyer në shtëpi, duke punuar, duke u përpjekur të siguroje para të mjaftueshme për t’u martuar.”...

Nick nuk tha asgjë ... Gjithçka që dinte ishte se dikur e kishte pasur Marjorien dhe e kishte humbur. Ajo kishte ikur, dhe ai vetë e kishte larguar. Kjo ishte e vetmja gjë që kishte rëndësi. Ndoshta nuk do ta shihte më kurrë. Me shumë gjasë, nuk do ta shihte. Gjithçka kishte mbaruar ...

“Po të kishe vazhduar ashtu, ne nuk do të ishim këtu tani,” tha Bill.

Kjo ishte e vërtetë. Plani i tij fillestar kishte qenë të kthehej në shtëpi e të gjente një punë. Pastaj kishte menduar të qëndronte në Charlevoix gjithë dimrin që të ishte afër Marge-s. Tani nuk e dinte çfarë do të bënte ... Ai kishte folur me të për mënyrën se si do të shkonin së bashku në Itali dhe do të kënaqeshin. Për vendet ku do të ishin bashkë. Tani gjithçka kishte marrë fund. Diçka kishte dalë prej tij.

Nga ky fragment dhe diskutimi më i gjerë, është e qartë se Nick dhe Marge nuk ishin të fejuar, por kishin qëllim të martoheshin. Nick donte ta kalonte dimrin në qytet për të qenë më afër Marge-s, por nuk e pëlqente shumë nënën dhe njerkun e saj. Nick ishte i hutuar dhe ndiente keqardhje për mënyrën si e kishte trajtuar Marge-n, siç thuhet në tregim: “duke shkuar në qytet të shtunave,” ku donte ta takonte dhe të përmirësonte gjërat.

Nuk ka dyshim se nëna e Marjorie-s nuk e pëlqente Ernestin në realitet, siç ka treguar edhe Marjorie, dhe duket se kishte arsye për këtë. Sipas saj, Hemingway kishte menduar seriozisht për martesën me Marjorien. Megjithatë, qëllimi i tij lidhej më shumë me gjërat materiale dhe më pak me romancën. Nëna e Marjorie-s kishte treguar se Ernest dikur kishte diskutuar me të për martesë. Por ajo i kishte

thënë se vajza e saj ishte shumë e re dhe duhej të priste deri të përfundonin kolegjin para se të mendonin për fejesë ose martesë. Gjatë asaj bisede, Ernest e kishte pyetur nëse ishte e vërtetë që vajza e saj do të trashëgonte para nga gjyshja, gjë që ajo e kishte konfirmuar. Por trashëgimia do të merrej vetëm pas vdekjes së gjyshes. Ernestit i duheshin para për shkrim atëherë dhe, me gjasë, kishte menduar se Marjorie mund ta ndihmonte.

Marjorie, ose Marge në tregimet e Nick Adams-it, ishte thjesht pjesë e idilës së Miçiganit që Hemingway përshkruan kur shkruan për verat dhe kohët e tjera të kaluara atje. Takimi i parë i Ernestit dhe Marjorie-s ishte jashtëzakonisht idilik: përrenj, peshkim dhe një vajzë e pafajshme që takon një djalë të pafajshëm në rrugë. Ky botë perfekte mori fund gjashtë vjet më vonë, kur Hemingway u martua me gruan e tij të parë, Hadley, dhe i ktheu shpinën Miçiganit.

Nga tregimet e tij, është e qartë se kishte shumë më tepër sesa miqësi midis Marjorie-s dhe Ernestit në atë verë dhe vjeshtë të përsosur të vitit 1919. Nuk ishte thjesht një romancë pushimesh siç mendohet. Faktet sugjerojnë se ishte një marrëdhënie që kishte zgjatur me vite, por nuk kam gjetur detaje për aspektet romantike të kohës së tyre bashkë.

Mund të spekuloj vetëm për romancën e vitit 1919, por mund të përfundoj se kishte një marrëdhënie nga vetë biseda e Ernestit për martesë me nënën e Marjorie-s. Sigurisht, nuk kam të gjitha përgjigjet, por biografi Kenneth S. Lynn ka edhe më pak kur e çon në një hap absurd: ai pohon se në dy tregimet, *The End of Something* dhe *The Three Day Blow*, Marge është mishërimi i ri i gruas së parë të Hemingway-t, Hadley, dhe jo Marjorie nga Petoskey.

Pikëpamjet e Lynn-it ndoshta kanë humbur thelbin, siç shihet në një letër të Vigjiljes së Krishtlindjeve, 1925, që Hemingway i shkroi F. Scott Fitzgerald-it (i cili atëherë po punonte për romanin e famshëm *The Great Gatsby*). Letra tregon se Hadley nuk ishte e përfshirë: “E vetmja histori ku shfaqet Hadley është *Out of Season*.”

Dy tregimet ku përfshihet Marjorie janë nga koha para kësaj letre. Pse Kenneth S. Lynn i injoroi disa fakte të rëndësishme? Për mua, stili i tij është të injorojë faktet edhe kur ato flasin kundër tij. Gjithashtu, vë në dyshim rrëfimet e Lynn-it për përvojat e luftës së Hemingway-t dhe do të vij më vonë tek ky aspekt.

Nga ana tjetër, nuk është gjithmonë e mundur në letërsi të përcaktosh se çfarë nxit një tregim ose

çfarë forca e shtyn atë. Në tekstet e Hemingway-t, mund të ketë ngjarje reale, peizazhe dhe vende në Miçigan që, vetëm në rrethana të tjera, do të përputheshin me faktet. Megjithatë, të marrësh parasysh faktet është gjë tjetër nga ajo se për çfarë bëhet fjalë.

Në retrospektivë, nuk ka të bëjë me autenticitetin e përshkrimeve të Hemingway-t, por me konceptin e tij letrar dhe tematikën e tregimeve të tij.

Një shkrimtar e sheh botën nga këndvështrimi i tij. Lexuesve u lejohet hyrja, por bota e tij dhe e lexuesve nuk përputhen domosdoshmërisht. Secili ka dhe formëson botën e tij të brendshme. Ndjenjat dhe emocionet e përshkruara nga Hemingway janë aq të fuqishme, sa do të ishte e vështirë të mos ia atribuosh ato vetë të riut Ernest si ngjarje reale, dhe në vend të kësaj të shiheshin thjesht si fryt i imagjinatës në tregimet e tij. Butësia dhe ndjeshmëria shfaqeshin në çaste të qeta, dhe nevoja e tij për dashuri dëshmohej po aq qartë në veprën letrare të Hemingway-t.

Nëse në të dy tregimet shfaqet Marjorie apo Hadley si personazhe reale, kjo është çështje teorike dhe pa rëndësi për shkrimin e Hemingway-t ose për mendimin e tij mbi gjendjet mendore. Faktet për Marjorie-n janë të padiskutueshme; nëse ajo është apo jo

personazhi në tregime, kjo mbetet e hapur për debat. Megjithatë, në të dyja tregimet, unë lexoj për të rinj që po kalojnë përvojën e një marrëdhënieje, duke ditur se ajo mund të përfundonte në martesë. Në këtë rast, nuk ndodhi. Bota e të riut Hemingway mbeti e ruajtur në shkrimet e tij, gjë që më lejon të shoh në jetën e tij dhe në peizazhin e Miçiganit një shekull më vonë.

Peizazhi që hasën Hemingway dhe njerëzit e tjerë në fillim të shekullit të njëzetë, natyrshëm, është përshtatur dhe ndryshuar nga koha. Megjithatë, ndryshimet nuk kanë qenë aq dramatike sa në pjesë të tjera, duke pasur parasysh periudhën gati njëqindvjeçare. Të paktën, në Horton Bay, nuk pata përshtypjen e një bote të humbur ose të zhdukur. Hemingway dhe tregimet e tij për Nick Adams janë ende të dallueshme. Megjithatë, Miçigani i hershëm nuk shihet askund. Në kthesën e shekullit të njëzetë, fshatrat ndryshuan në mënyrë dramatike kur pyjet e vjetra u shterën dhe filloi shpyllëzimi i madh. Hemingway thoshte se e neveriste peizazhi amerikan i shkatërruar dhe ndjehej “tmerrësisht” i trazuar nga humbja e pyjeve të lashta vendase dhe lumenjve të paprekur.

Kapitulli 4

Mund ta rindërtoj gjendjen e peizazhit të Michigan-it Verior nga kohët e mëhershme, duke përdorur shënimet ditarike të Dr. Hemingway-t dhe fotografitë nga udhëtimi i tij me automobil bashkë me gruan, Grace, dhe djemtë Ernest dhe Leicester, në verën e vitit 1917. E gjithë familja zakonisht do të kishte udhëtuar nga Çikagoja me anije dhe tren. Megjithatë, këtë herë, vetëm vajzat udhëtuan në atë mënyrë.

Udhëtimi zgjati pesë ditë me makinë. Ata flinin në çadra dhe peshkonin për ushqim, dhe me rrugët në gjendje aq të keqe, udhëtimi ishte një aventurë e vërtetë. Devijimet shtuan edhe 100 milje mbi 487 të planifikuara. Kishin me vete një lopatë për ta nxjerrë makinën kur ngecte.

31 miljet e fundit nga Traverse City deri te Walloon Lake ishin jashtëzakonisht të rrezikshme. Rrugët me rërë ishin aq të këqija, sa mund të udhëtonin me një mesatare prej vetëm tetë miljesh në orë. Një tjetër mjet, sëpata, u hyri në punë për të prerë degët e rëna mbi rrugë në disa vende. Madje pati edhe momente të sikletshme kur, nën vështrimin vigjilent dhe

buzëqeshjen ironike të një fshatari, makina e tyre Ford Model T mbeti në baltë dhe duhej të shpëtohej me kuaj. Në kthim, ata (dhe makina) udhëtuan me anije.

Gjërat sot janë shumë ndryshe. Lopata dhe sëpata nuk kanë më pse të jenë shoqëruese në një udhëtim me makinë në Michigan-in Verior. Megjithatë, ndoshta Hemingway nuk do ta kishte miratuar këtë, sepse edhe atëherë komentonte në mënyrë kritike për ndërhyrjet në natyrë në shkrimet e tij. Ai as që e përjetoi plotësisht ndryshimin. Duke marrë parasysht çfarë kishte përballuar Ernest atëherë, duket sikur ai e ekzagjeronte. Për shembull, në ankesat e tij, flet për ndotjen e ujit dhe mbeturinat, gjëra që ishin të vërteta dhe një temë e gjerë diskutimi në Çikago në fillim të shekullit XX. Zgjidhja, siç e përshkruan ai, ishte një kanal për lehtësimin e përmytjeve. Por Çikago ndodhet në bregun jugperëndimor të Liqenit Michigan dhe është pjesë e Illinois-it. Në kontrast, zona rreth Petoskey-t, ku Hemingway kalonte pushimet në “Michigan-in e tij,” ndodhet në verilindje të liqenit.

Ai mund të kishte dëgjuar për shpyllëzimin vetëm me gojëdhëna. Por a nuk janë problemet mjedisore me rëndësi të madhe për një shkrimtar? Zhgënjimi i tij për ndryshimet që po

ndodhnin në Michigan është i vërtetë. Në vitin 1947, ai i shkroi kolegut të tij, William Faulkner: “Vendi im ka ikur. Pemët e prera. Nuk ka mbetur asgjë përveç pompave të benzinës, ndarjeve në tokë atje ku dikur gjuanin snipe në prerien amerikane, etj. ...”

Trishtimi i tij për shkatërrimin e peizazhit shprehet qartë në tregimin *The End of Something*, kur Nick dhe Marjorie janë duke vozitur me varkë në Horton Bay. Tregimi fillon me një vajtje për mbylljen dhe shkatërrimin e mullirit të madh: “Çfarë e bën mullirin mullir dhe çfarë e bën një qytet qytet.”

Humbja e pyjeve të fundit antike solli ndryshim dhe dëmtim të peizazhit të Michigan-it. Kur prerësit e drunjve kishin rrëzuar pyjet dhe më pas linjat e trenit u lanë pas dore, qytetet vdiqën dhe shtëpitë, përveç një grushti të vogël, ranë në shkatërrim ose u rrënuan tërësisht. Megjithatë, ndryshimet që kanë ndodhur nga fëmijëria dhe rinia e Hemingway-t deri sot nuk kanë qenë aq drastike.

Sot, unë e përshkova rrugën e përshkruar në tregimin *The Indians Moved Away*, dhe pashë që ajo ende mund të identifikohet lehtë. Rruga shkonte drejt përpjetë nga ferma e gjyshit Bacon deri në Petoskey. Përgjatë buzës së pyllit, ajo ngjitej në një kodër të pjerrët dhe me rërë për t’u

zhdukur në pyje, ku shpatet e gjata të arave ndaleshin përballë drurëve të fortë.

Gjyshi Bacon ishte Henry Bacon, ai që u kishte shitur vendin për shtëpinë e pushimit, Windemere, në vitin 1898. Familjet Bacon dhe Hemingway u bënë miq të mirë. Para se Heminguejt të blinin fermën e tyre, Henry u siguronte qumësht, mish, gjalpë dhe perime, ndërsa fëmijët Hemingway përjetuan për herë të parë jetën në një ambient rural. Në këmbim, Dr. Hemingway i ofronte familjes Bacon kujdes mjekësor me pak ose aspak kosto. Ernest i dha Henry Bacon-it një vend të vogël në histori duke përfshirë udhëzimet e tij ilustruese drejt Petoskey-t në një nga tregimet e tij të shkurtra.

Sot, rruga, natyrisht, nuk është më në gjendjen që Hemingway e përshkruante rreth njëqind vjet më parë. Një makinë e ndërtuar sipas standardeve të sotme vështirë se do të kishte mundur ta përballonte atë udhëtim pa ndihmë në ato ditë, kur rrugët ishin të pashtruara dhe ngjitja përjetë do të thoshte të përballoje një shpat të rërës.

Megjithatë, unë udhëtova lart e poshtë kodrave, pa u shqetësuar, duke u gëzuar me bukurinë e peizazheve nga majat. Siç ndodh

shpesh në SHBA, mund të udhëtoja milje të tëra lart e poshtë rrugëve që dukeshin të pafundme.

Dhe megjithëse Hemingway mund të mos i kishte mirëpritur ndryshimet në peizazh, ai e donte po aq fort. Nga vërejtja e tij drejtuar gruas së parë, Hadley, kur po udhëtonin përgjatë Little Traverse Bay, mund të kuptoj se çfarë kishte parasysh Hemingway kur tha: “Shihe të gjithën këtë. Flitet për bukurinë e Gjirit të Napolit! I kam parë të dyja, dhe asnjë vend nuk është më i bukur se Little Traverse me ngjyrat e tij të vjeshtës.”

Nga ana ime, i kam parë gjithashtu të dyja dhe edhe Little Traverse Bay në vjeshtë, dhe mund të konfirmoj mendimin e tij.

Hemingway përshkruan një peizazh të veçantë në *The Last Good Country*, një zonë pyjore në verilindje të Horton Bay. Megjithatë, nuk është vetëm përshkrimi i tij i peizazhit që më lë përshtypje; vizatimi i tij i shkatërrimit të pyjeve të Michigan-it nga njerëzit dhe prerësit e drunjve është shumë i gjallë. Nick dhe motra e tij e diskutojnë këtë gjatë udhëtimit së bashku:

Ata erdhën nga dielli përvëlues i hapësirës së pastruar drejt hijes së pemëve të mëdha. Pastrimi kishte arritur deri në majë të një kreshtë, dhe pastaj fillonte pylli. Tani ata po ecnin mbi tokën kafe të pyllit, e cila nën këmbët

e tyre dukej e butë dhe e freskët. Nuk kishte shkurre, dhe trungjet e pemëve ngriheshin gjashtëdhjetë këmbë lart para se të fillonin degët. Asnjë rreze dielli nuk depërtonte ndërsa ata ecnin. Motra e tij ecte afër tij.

— “Nuk kam frikë, Nickie. Por më bën të ndihem shumë çuditshëm.”

— “Edhe mua,” tha Nick. “Gjithmonë.”

— “S’kam qenë kurrë në një pyll si ky.”

— “Ky është i vetmi pyll i virgjër që ka mbetur këtu përreth... Mos u shqetëso. Atje është gëzueshëm. Thjesht shijojë këtë, e vogla ime. Kjo është e mirë për ty. Kështu kanë qenë pyjet dikur. Askush nuk hyn këtu më.”

“The Last Good Country” (Vendi i Fundit i Mirë) nuk është një tregim i shkurtër, por fillimi i një romani që, fatkeqësisht, Hemingway nuk e përfundoi kurrë. Në gjashtëdhjetë e tre faqe, ai arriti të ndërtojë aq shumë tension, sa që lexuesi ndien një dhimbje kur historia ndalet pikërisht në zemrën e saj. Ideja për këtë vepër lidhet me rininë e tij, në vitin 1915, dhe një ngjarje të pazakontë që kishte ndodhur mes Hemingwayt dhe një çaple (shpend). Rreth ditëlindjes së tij të gjashtëmbëdhjetë (afër 21 korrikut), Hemingway kishte trembur një çaple dhe e kishte qëlluar nga varka. Ai kishte dashur t’ia dhuronte të atit, sepse në koleksionin e tyre të kafshëve të balsamosura mungonte një çaple.

Ernesti e mbështolli çaplen me gazetë dhe e fshehu në varkë. Fatkeqësisht, djali i rojtarit të zonës e pa, e tregoi, dhe rojtarët nisën ta pyesnin. Hemingway u shtir sikur e kishte marrë çaplen nga një burrë i panjohur. Megjithatë, të nesërmen dy burra të çuditshëm u shfaqën në shtëpinë e tyre në Windemere për të bërë të njëjtat pyetje. Ernesti i kishte treguar nënës gjithë historinë, dhe ajo i kishte sugjeruar të shkonte e të fshihej në fermën *Longfield*, në anën tjetër të liqenit. Si rezultat, Ernesti nuk ishte në shtëpi kur ata dy burra erdhën. Në një letër që nëna e tij, Grace Hemingway, ia dërgoi burrit më 30 korrik 1915, ajo përshkruan takimin me ta kështu:

“Mendova se ishin hajdutë apo ndonjë lloj djajsh. Kishin një sjellje të ndyrë, nënqeshëse, dhe nuk donin të tregonin qëllimin e tyre. Më bënë pyetje pas pyetjeje... U thashë: nëse dini kaq shumë për punët e mia dhe të familjes sime, s’keni pse të më ofendoni më tej. Të sulmoni një grua të vetme dhe fëmijët e saj pa treguar kush jeni e çfarë kërkoni, duke bërë pyetje të pacipta – nuk është mënyra e duhur për t’u sjellë. Dhe mbajeni mend këtë herën tjetër.”

Pas atij vizitimi, Grace Hemingway i dërgoi Ernestit një mesazh që të gjente një vend më të mirë për t’u fshehur —

dhe ai e dëgjoji këshillën e saj.
Fillimisht shkoi tek Jim Dilworth dhe gruaja e tij, Liz, që kishin një lokal me pulë të pjekura në *Pinehurst Cottage*. Ende i ndjekur nga rojtarët, ai gjeti strehë në shtëpinë verore të xhaxhait të tij, pranë Irontonit, në anën tjetër të liqenit *Charlevoix*. Më vonë, me këshillën e të atit, Ernesti pranoi fajin dhe pagoi një gjobë prej pesëmbëdhjetë dollarësh. Përveç se e përfshiu ngjarjen në dorëshkrimin e **The Last Good Country**, ai vizitoi edhe xhaxhain e tij.

Një nga motrat e Hemingwayt shfaqet gjithashtu si personazh në romanin e papërfunduar. Ajo e shoqëron gjatë arratisjes. Në ngjarjen e vërtetë, gjatë momentit kur u qëllua çapla, motra e tij Sanny — rreth dhjetë vjeç e gjysmë atëherë — kishte qenë e pranishme. Megjithatë, nga shkrimet e Hemingwayt në *The Nick Adams Stories*, duket se personazhi me nofkën **Littless** nuk është Sanny, por më shumë gjasë Ursula. Në tregim, ai e përshkruan kështu:

“Motra e tij ishte nxirë nga dielli, me sy kafe të errët dhe flokë kafe të errët me fije të verdha nga dielli. Ai dhe Nick e donin njëri-tjetrin dhe nuk i donin të tjerët.”

Flokët dhe sytë e Ursulës ishin vërtet kafe të errët, dhe shumë gjëra tregojnë se ajo ishte motra e Nickut Littless. Marrëdhënia e veçantë që Hemingway kishte me motrat e tij shfaqet edhe në tregimin *Fathers and Sons*, ku Nick komenton për erën e pakëndshme të babait. Nick e donte të atin, por e urrente erën e tij. Një herë, i ishte dashur të vishte të brendshmet e babait që i kishin mbetur të vogla, dhe kjo e kishte bërë të ndihej i sëmurë. Ai i hoqi dhe i fshehu nën dy gurë në përroin afër shtëpisë. Kur u kthye në shtëpi dhe tha se i kishte humbur, i ati e rrahu për gënjeshtëri. Pastaj Nicku ishte ulur në kasollen e druve, me derën hapur, pushkën e mbushur përballë, duke parë babain që rrinte në verandë e lexonte gazetën, dhe kishte menduar:

“Mund ta shpërthej në ferr. Mund ta vras.”
Në fund, zemërimi iu shua, dhe ndjeu një lloj neverie për atë ndjenjë, ndërsa mbante pushkën që i ati ia kishte dhuruar.

Marrëdhënia midis Nickut dhe Littless në *The Last Good Country* shkon përtej asaj që zakonisht kuptohet si lidhje vëlla-motër. Kjo ndjesi përshkon gjithë tregimin, i cili fillon me Littless që e puth të vëllanë me të dyja krahët rreth qafës së tij. Më vonë Nick i thotë asaj:

“Do të doja të të puthja.”

Afërsia e tyre bëhet më e qartë në skenën kur Littless ulet në prehërin e Nickut dhe mbështet kokën në faqen e tij. Ata bisedojnë, dhe pas pak, Nick i thotë të ngrihet sepse duhet të përgatisë ushqimin. Ajo e pyet nëse mund ta puthë ndërsa ai merret me ushqimin.

Disa komentues kanë sugjeruar se ai ishte ngacmuar seksualisht dhe për këtë arsye i kishte kërkuar motrës të largohej nga prehëri — diçka që duket e vështirë për t'u besuar, duke parë tonin e tregimit. Megjithatë, është e qartë se Nick ishte i vetëdijshëm dhe i shqetësuar për këtë lidhje që kalonte përtej një marrëdhënieje tipike vëlla-motër:

“Ai e donte shumë motrën e tij, dhe ajo e donte shumë atë. Por, mendoi ai, besoj se këto gjëra rregullohen. Të paktën, shpresoj kështu.”

Ndërkaq, Littless kishte një këndvështrim tjetër për jetën dhe të ardhmen. Ëndrrat e saj për të ardhmen bëhen të qarta gjatë mëngjesit kur Nick e pyet:

"A ke fjetur gjithë natën?"

"Jam ende në gjumë. Nickie, a mund të qëndrojmë gjithmonë këtu?"

"Nuk besoj. Ti do të rritesh dhe do të duhet të martohesh."

"Unë gjithsesi do të martohem me ty. Dua të jem gruaja jote e ligjshme pa martesë. E lexova në gazetë."

"Aty e ke lexuar për Ligjin e Pashkruar."

"Sigurisht. Do të jem gruaja jote e ligjshme sipas Ligjit të Pashkruar. S'mundem, Nickie?"

"Jo."

"Do ta bëj. Do të të befasoj. Gjithçka që duhet është të jetosh një kohë të caktuar si burrë e grua. Do t'i bëj të llogarisin edhe këtë kohë tani. Është njësoj si të zë një pronë."

"Nuk do të të lejoj ta regjistros."

"Nuk ke ç'të bësh. Ky është Ligji i Pashkruar. E kam menduar shumë herë. Do t'i shtyp kartat: Zonja Nick Adams, Cross Village – gruaja e ligjshme pa martesë. Do t'i shpërndaj këto çdo vit, haptazi, disa njerëzve, derisa të mbarojë afati."

"Nuk besoj se do të funksionojë."

"Kam një plan tjetër. Do të kemi disa fëmijë sa të jem ende e mitur. Atëherë ti do të duhet të martohesh me mua sipas Ligjit të Pashkruar."

"Ai nuk është Ligji i Pashkruar."

"Më ngatërrohen gjërat me të."

"Gjithsesi, askush ende s'e di nëse funksionon."

"Duhet të funksionojë," tha ajo.

Edhe këtu, mund të shihet se nxitja vjen nga motra më e vogël, një dashuri e zjarrtë që, me shumë gjasë, shkonte përtej asaj që konsiderohet normale. Siç tregojnë pjesët që i referohen tregimit, pritshmëritë e Nick-ut, në atë kohë dhe për të ardhmen, nuk përputheshin me ato të motrës së tij më të vogël.

Ernest Hemingway ndiente afërsi të madhe me motrën e tij Ursula dhe gjithmonë fliste me dashuri për të në jetën reale. Nuk ka asnjë dëshmi për një marrëdhënie incesti mes Ernestit dhe saj apo ndonjëres prej motrave të tjera. Sa i përket motrave të tjera, ai kishte më shumë simpati për Sanny-n sesa për motrën më të madhe, Marceline, gjë që ishte e pazakontë, pasi nëna e tyre i konsideronte Ernestin dhe Marceline pothuajse si binjakë dhe i rriti si të tillë. Duket se nëna kishte tentuar t'i lidhte ata me një lidhje të veçantë vëlla-motër.

Në një letër dërguar botuesit të tij, Charles Scribner, në vitin 1949, Ernest shkroi se nëna e tij kishte dështuar. Me këtë, ai sqaron çdo keqkuptim që mund të kishte ekzistuar lidhur me të dhe marrëdhëniet e tij me motrat. Ai gjithashtu u ankua për një artikull ku ishte përmendur në revistën *McCall's*:
“Si mund të ketë pasur guxim kjo grua e mjerë e *McCall's* të mendojë se mund të shkruajë për

familjen time dhe mua? Sa e pacipë që të shkruajë për mënyrën se si unë ndryshoj nga vëllezërit e motrat e mi më pak të talentuar: motra ime, Marceline, shtriga; motra ime e dashur, Ura (emër përkëdhelës për Ursula-n); dhe motra ime më e vogël, Sanny, që luante si një harpë engjëlli në ekipin e djemve në shkollë.”

Duket pothuajse e sigurt se motra e tij, Ursula, ishte modeli për motrën e Nick-ut në tregimin *The Last Good Country*. Ernest-i mbeti në kontakt të ngushtë me të gjatë gjithë jetës, madje edhe më vonë, kur ajo u shpërngul në Honolulu.

Ursula mbeti e magjepsur nga vëllai i saj i madh gjatë gjithë jetës, dhe ai ndiente një ndjenjë të ngjashme ndaj saj. Ndoshta kjo lidhej me adhurimin që ajo kishte për të, gjë që përmendet në tregimin e shkurtër, në pjesën ku ajo sugjeron që ata të martohen kur të rriten.

Ka dëshmi të tjera për dashurinë e saj ndaj vëllait edhe në sjelljen e saj pothuajse nënshtreuse pak pas kthimit të tij nga lufta, i plagosur. Ursula ishte shtatëmbëdhjetë vjeç dhe flinte në shkallën jashtë derës së dhomës së Ernestit për të qenë zgjuar kur ai të kthehej në shtëpi. Kur ai vinte, ajo nuk ndahej prej tij as për një çast, sepse mendonte se nuk ishte e

përshtatshme që një burrë të pinte vetëm. Ajo pinte pije të buta me të derisa ai binte në gjumë, pastaj flinte pranë tij për t'u siguruar që ai të mos ishte vetëm gjatë natës. Flinin me dritën ndezur, përveç rasteve kur ajo e fikte pasi ai flinte, por qëndronte zgjuar dhe e ndizte sërish nëse ai zgjohej.

Vetë Hemingway ka shkruar gjerësisht dhe me hollësi për këtë periudhë. Midis rreshtave shihet qartë se plagët e tij të luftës ishin po aq mendore sa edhe fizike. Ndoshta Ursula ishte i vetmi anëtar i familjes me të cilin ai kishte ndarë plotësisht shkallën e vuajtjeve të tij, gjë që do të shpjegonte besimin e saj në nevojën për ta kujdesur gjatë atyre netëve të gjata.

Për pasojë, ajo ishte anëtarja e familjes që ai e donte më shumë. Kujdesi i Ursulës për mirëqenien e vëllait të saj, që ishte kthyer i plagosur nga lufta, është i jashtëzakonshëm. Sa domethënës ka qenë ky kujdes, dëshmohet në një poezi që Hemingway e shkroi në vitin 1921, me një titull kuptimplotë: **“Killed Piave – July 8 – 1918”**, pikërisht ditën kur Hemingway u plagos rëndë.

Dëshira dhe
Të gjitha dhembjet e ëmbla që rrahin,
Dhe lëndimet e buta,

Hemingway – Si filloj e tëra

Çfarë ishe,
Janë zhdukur në errësirën e zymtë.
Tani në natë, vjen pa buzëqeshje
Të shtrihesh me mua,
Një bajonetë e ftohtë, e ngurtë, e topitur
Mbi shpirtin tim të nxehtë, të fryrë, që rreh
fort.
Mbylli sytë e mi me krahët e tu,
Zog i errët i natës...
Zhyte sqepin tënd në buzët e mia,
Por mbylli sytë e mi me krahët e tu. It is

Vlen të përmendet se Ursula krijoi Çmimin Memorial Ernest Hemingway për Shkrim Kreativ pas vdekjes së tij në Universitetin e Hawaii. Pesë vjet më vonë, ajo kreu vetëvrasje kur zbuloi se kishte kancer të pakurueshëm. Familja Hemingway vendosi një “traditë” të pashpjegueshëm tragjike, ku katër nga tetë anëtarët e familjes dhe një nga mbesat e Hemingway kryen vetëvrasje.

Në moshën dyzet e dy vjeç, Margaux Hemingway, një aktore mjaft e njohur, mori jetën e saj në përvjetorin e vdekjes së gjyshit të saj në vitin 1996. Anëtarët mashkull të familjes: babai, Dr. Clarence Hemingway, dhe djemtë, Ernest dhe Leicester, morën jetën e tyre në të

njëjtën mënyrë: ata qëlluan veten. Vetëvrasjet e Ernest dhe Ursula bëhen edhe më tragjike kur merret parasysh marrëdhënia vëlla-motër, Nick dhe Littless—siç i quajtën ata në tregim.

Pavarësisht luhatjeve, duket se ata enden në botën natyrore relativisht pa shqetësime. Duket se ka një të ardhme për ta, edhe pse e pasigurt dhe ndonjëherë duket e pamundur, por pjesë e skemës së tyre të ëndrrave - ëndrra që dëshirojnë një të ardhme të ndritshme dhe të lehtë. Këta janë dy fëmijë që jetojnë në harmoni me natyrën dhe e shohin jetën si të vlefshme dhe të denjë për t'u jetuar.

Dy skena në tregimin *The Last Good Country* hedhin dritë mbi tërheqjen e tyre reciproke dhe natyrën e ndjeshme të Ursulas. Në skenën e parë, u bë e qartë për mua trishtimi nostalgjik që shkakton largimi nga Horton Bay për vëllanë dhe motrën:

Kur arritën në majën e kodrës, kthyen kokën dhe panë liqenin në dritën e hënës. Ishte mjaft e qartë për të parë pikën e errët, dhe më tej ishin kodrat e bregut të largët.

"Mund të themi edhe lamtumirë," tha Nick Adams.

"Lamtumirë, Liqen," tha Littless. "Të dua edhe unë."

Skena e dytë lidhet me gjuetinë. Ajo tregon se pasioni për gjuetinë nuk është thjesht një çështje e edukimit dhe mjedisit. Ka më shumë të bëjë me tiparet e karakterit: Littlell kishte të njëjtën edukim dhe kishte rritur në të njëjtin vend, megjithatë ka rezervime për gjuetinë, gjë që mund të lidhet edhe me natyrën e saj femërore:

Ata vazhduan rrugën, dhe papritmas, Nick ngriti pushkën dhe qëlloi para se motra e tij të shihte atë që po shikonte. Pastaj dëgjuan zërin e një zogu të madh që fluturonte dhe tundte krahët në tokë. Ajo pa Nick duke shtrënguar shkopin e pushkës dhe duke qëlluar dy herë të tjera... Nick shkoi përpara te lisat dhe mori tre pëllumbat dhe i goditi kokat kundër pjesës së pasme të pushkës, dhe i vendosi mbi myshk. Motra e tij i ndjeu ata, të ngrohtë dhe me gjoks të plotë dhe me pendë të bukur.

"Prisni derisa t'i hamë," tha Nick. Ai ishte shumë i lumtur.

"Më vjen keq për ta tani," tha motra e tij. "Po shijonin mëngjesin njësoj si ne."

Kapitulli 5

Motra duket e dashur, por çfarë të themi për personazhin Nick, dhe çfarë për Hemingway-in vetë?

Si autor, ai është një personalitet i jashtëzakonshëm, një shkrimtar me famë botërore, i cili puna e tij ka mbijetuar shumë më tej se vdekja e tij dhe, besoj, do të vazhdojë të shkëlqejë. Megjithatë, në jetën reale, nuk mund ta përshkruaj Hemingway-in si unik, përkundrazi. Ai sillej si dikush që nuk ishte i përkushtuar ndaj vlerave të asnjë lloji.

Ndjeshmëria e autorit të ri bëhet e qartë për mua kur, në tregimin *The Last Good Country*, motra e tij e vogël thotë: "Edhe unë të dua," ndërsa largohet nga liqeni. Dhe kur ajo tregon empati për të gjitha qëniet e gjalla (ashtu si për zogjtë e vdekur) dhe gjen gëzim duke ecur me vëllain e saj përmes natyrës pothuajse të pacenuar.

Kur pastaj shoh rrethanat dëmtuese të fëmijërisë dhe rinisë së Hemingway-it, ndiej tragjedinë që po afrohet jeta si alkoholik dhe depresioni. Hemingway kishte një dashuri të veçantë për natyrën, e cila për të ishte një strehë, veçanërisht në të rinjtë, dhe i jepte impulsin e nevojshëm për

karrierën e tij të shkrimit më vonë. Jeta e palumtur në familje dhe çrregullimi post-traumatik nga përvojat e luftës favorizuan pjesët e paqëndrueshme të karakterit të tij. Këto çuan në sjelljen e tij më pas të pa ndjeshme, për të cilën ndjej dhembshuri të thellë. Megjithatë, do të ishte e gabuar ta akuzonim për një jetë të dështuara, sepse gjithçka që çoi në sjelljen e tij depresive gjithashtu përcaktoi suksesin e tij letrar.

Edhe tregimet e para të Hemingway-it karakterizohen nga lidhja e tij e fortë me natyrën dhe talenti për të krijuar personazhe të hollë, realiste me pak fjalë. Vetëm një shkrimtar i tillë mund të arrijë thellësitë e shpirtit. Një qasje që mbeti e mbyllur për të në jetën e përditshme. Ky aspekt i ndjeshëm mungonte; ose më saktë, ai e mohoi prej frikës se nuk do të perceptohej si burri i fortë që mendonte se ishte. Kur mendon për një fëmijëri që përpiqet të kompensojë për një "atë të dobët" dhe të tejkalojë një "nënë dominuese", si mund të dinte ndonjë gjë më mirë?

Marrëdhënia e Ernestit me nënën e tij përshkruhet nga Major Gjenerali Charles T. Lanham, i cili kishte qenë me të në disa fronte të Luftës së Dytë Botërore: "Ai gjithmonë e quante nënën e tij 'atë shpirt të lig.' Ai duhet të më

kishte treguar një mijë herë sa shumë e urrente dhe me sa mënyra."

Nga përshkrimi i marrëdhënies së Hemingway-it, arsyet reale nuk janë të qarta. Duket e pashmangshme që njëra prej tyre të ketë qenë mënyra se si ajo e trajtonte babain e tij. Në të tridhjetat e vonshme, Ernest shkroi se ai (baba) ishte i martuar me një grua me të cilën nuk kishte më shumë gjëra të përbashkëta "se sa një kojot me një poodle femër."

Më vonë, Ernest e bëri atë përgjegjëse për vetëvrasjen e babait të tij, por arsyeja reale mund të kishte të bënte me gjendjen shëndetësore të babait të tij. Ai kishte diabet, ndër sëmundje të tjera. Kishte edhe çështje parash. Një investim i pafat në Florida çoi në vështirësi financiare. Sipas tregimit të vëllait të Ernestit, Leicester, babai i tyre i kërkoi Ernestit para, të cilat ai i pranoi menjëherë.

Letra, që përmbante qëllimin e tij për të dërguar paratë, u dorëzua më 6 dhjetor 1928, ditën kur Dr. Hemingway qëllloi veten. Letra e djalit të tij qëndroi e pa hapur në dhomën e tij. Edhe pse Ernest nuk detajoi pse nuk i pëlqente nëna e tij, mund të nxjerr përfundime bazuar në sjelljen e saj ndaj tij. Kjo sjellje duhet të ketë lënë plagë në shpirtin e djalit.

Ajo kishte dashur që ai të ishte më femëror, më shumë një "motër binjake" për motrën e tij Marceline, e cila ishte një vit më e madhe se ai. Nëna e tij e vishte Ernestin me rroba vajzash dhe e trajtonte si një vajzë.

Që kur filluan të ecin, djemtë dhe vajzat mund të dalloheshin nga rrobat dhe flokët, por jo Ernest. Nëna e tij, Grace, ishte e vendosur të trajtonte Ernestin dhe motrën e tij Marceline si binjakë. Kjo përfundoi vetëm kur Ernest filloi kopshtin. Ernest dhe motra e tij vishnin të njëjtat rroba dhe flinin në shtretër binjakë në të njëjtën dhomë. Kishin të njëjtat kukulla lodrash dhe inkurajoheshin nga nëna të bënin gjithçka së bashku. Më vonë, ajo i dërgonte në udhëtime peshkimi, shëtitje, ose vizitë te miqtë së bashku. Bënte gjithçka që Ernest dhe Marceline të mund të ishin bashkë. I çonte së bashku në aktivitete ose u bënte dhuratë bileta sezoni për operën. Edhe pasi Ernest filloi të dilte me vajza, ajo shihte që ata shkonin në një balo studentësh si çift. Deluzioni i saj arriti një pikë të dukshme kur mbajti Marceline një vit mbrapa për të filluar shkollën së bashku.

Megjithatë, Ernest nuk ndjente tërheqje për motrën e tij. Në dyzet e dy vjeç, nëna e tij ishte e shqetësuar për ftohtësinë midis tij dhe motrës. Dhe sugjeroi se Marceline ishte e shkatërruar, e

shqetësuar dhe një tufë nervash që nga momenti që kishte dëgjuar për dasmën e tij të ardhshme. Ajo kërkoi që ai t'i shkruante për këtë Marcelines. Por Ernest nuk kishte ndërmend. Nuk ishte veçanërisht i interesuar për shpirtin e shqetësuar të motrës së tij, dhe ndjenjat e tij për të nuk ishin aspak të dashura ose vëllazërore. Në një letër drejtuar motrës tjetër, Sanny, në gusht 1949, ai shkroi: "Marce, gjithmonë kam menduar, që kur e njoha për herë të parë, gjë që shkon mbrapa tani gjysmë shekulli, për një shpirt të lig me doreza, nuk dua të kem asgjë me të kurrë."

Është padyshim e vërtetë që Marceline ndjeu se vëllai i saj nuk kujdesej për të. Ky përshtypje ndoshta është arsyeja pse ajo nuk mori pjesë në dasmën e Ernestit, diçka që nuk do të kishte shqetësuar veçanërisht dhëndrin.

Çdo person i interesuar për familjen ose që i njihnte ata në ndonjë mënyrë e di ndikimin manipulues të nënës së Ernestit mbi djalin e saj. Në biografi, mund të lexohet se ai e ndiqte vullnetarisht dhe luante rolin e "motrës" së Marcelines, megjithëse po ashtu insistonte të ishte një djalë.

Zgjedhja e rrobave gjatë pushimeve të tyre në Michigan tregon se nëna nuk ishte gjithmonë e qëndrueshme në dëshirën e saj që

Ernest të sillej si një vajzë.

Që nga fëmijëria e hershme, të kesh një motër identike ishte një shqetësim i thellë në përkufizimin e Hemingway-it për veten. Identiteti i tij seksual dhe ndërgjegjësimi fizik kulmuan në pyetjen: "A jam djalë apo vajzë?" ose "Çfarë jam, ose çfarë nuk jam?"

Kur një djalë është i hutuar për egon, trupin dhe identitetin seksual, kjo ka pasoja të gjera për zhvillimin e tij më vonë. Sidomos për marrëdhënien me gjininë e kundërt. Ndjenja e keqe midis Ernestit dhe nënës duket se arriti kulmin pas kthimit nga lufta në Evropë.

Ndër ta kishte tension të vazhdueshëm, kryesisht kritika për refuzimin e tij të dëshirave të saj që ai të shkonte në universitet. Nëna e tij ishte në gjendje të keqe fizike, e shqetësuar nga dhimbjet e kokës dhe guta në supet dhe krahët. Në këtë atmosferë, Ernest kalonte kohën në shtëpi duke u përpjekur të shkruante tregime të shkurtra, të gjitha të refuzuara nga botuesit. Kur nuk shkruante, ai shijonte kohën me miqtë e tij.

Gjatë verës së hershme të vitit 1919, familja Hemingway, siç ishte tradita e tyre, udhëtoi për në Michigan. Tensioni midis nënës dhe djalit ishte i dukshëm, me Ernestin që ndjente gjithnjë e më shumë sikur ishte një fëmijë i keqkuptuar.

Në sytë e nënës së tij, ai ishte një djalë kokëfortë që nuk kontribuonte në shtëpi, tymoste kot dhe lexonte, lëvizte shpejt në qytet me mikun e tij Bill në makinë, ose dilte me një vajzë të shkollës së mesme, Marjorie.

Kjo perceptim e shqetësoi thellë Ernestin, i cili, pavarësisht përvojave të jetës, ndjente se ende trajtohej si një djalë i vogël nga nëna e tij. Nëna e Ernestit ishte një grua me veçanti, veçanërisht kur vinte puna te kuptimi i saj i dashurisë nënore. Mëndësia e saj mund të kuptohet nga një letër që ajo shkroi një vit më vonë, kur, pas një zënke, përjashtoi djalin e saj njëzet e një vjeçar nga shtëpia e tyre në Windemere.

Ajo duhet të kishte kaluar kohë të konsiderueshme duke menduar se çfarë do t'i thoshte dhe e kishte planifikuar me kujdes. Në atë letër, ajo e krahason dashurinë e një nëne me një llogari bankare, një fond mbështetës që përdoret për pesë vitet e para. Gjatë kësaj kohe, nëna është një lloj personi biologjikisht të skllavëruar. Më pas, llogaria vazhdon të përdoret, megjithëse në sasi më të vogla. Më vonë, priten disa depozita më të vogla: Favorë, konsiderata dhe mirënjohje. Pas pubertetit, llogaria duket e zbrazët, por vazhdon të shpërndahet përmes dashurisë dhe kuptimit. Por tani, sipas nënës së Ernestit, është koha të fillojë

të kthehet borxhi në shuma të konsiderueshme. Ka një listë të përgjithshme për kthim, e cila ndonjëherë bëhet e detajuar dhe kërkuese. Shembuj janë: të sjellësh lule, fruta, ushqime të lehta ose diçka të bukur për të veshur, ose ta përshëndesësh nënën me një puthje ose përqafim. Ndoshta faturat mund të paguhen fshehurazi për të lehtësuar presionin mbi nënë.

Grace njeh nënat që marrin këtë dhe shumë më tepër nga djemtë e tyre. Ajo, megjithatë, nuk merr asgjë të tillë nga djali i saj. Kritikat pasojnë krahasimin me tejkalimin e llogarisë. Ajo i referohet origjinës së tij: "Ti vjen nga një linjë zotërinjsh." Në fund, ajo shpreh shpresën se ai do të vijë në arsyen e tij, dhe nëse kjo ndodh, shpëtimi në formën e dashurisë mund ta presë.

Është e vështirë për t'u besuar, por letra ekziston. Arrij në përfundimin se nëna e Ernestit ishte një grua e trishtuar, thellësisht e zhgënjyer në jetën e saj.

Si vajzë e re, Grace ishte një këngëtare e talentuar që mund të përqendrohej në mësimet e muzikës me mbështetjen e plotë të prindërve të saj. Ajo ndjente se kishte mjaft talent për të pasur një karrierë si këngëtare opere dhe u përgatit për një jetë në skenë. Kur mbaroi Shkollën e Mesme, ajo mësonte muzikë dhe, njëkohësisht, vazhdonte stërvitjen e zërit të saj.

Megjithatë, shpresat e saj për një karrierë të madhe nuk u materializuan. Në vitin 1896, ajo debutoi në Madison Square Garden, New York, ku pësoi dhimbje koke kaq të forta sa që u tërhoq, duke u dorëzuar më shumë sesa për të mos dështuar.

Kundër këshillës më të mirë të mësuesit të saj të këngës, ajo përfundoi karrierën dhe u martua me Dr. Clarence Hemingway. Prindërit e saj e rritën që të qëndronte larg kuzhinës. Por tani, papritmas, ajo duhej të menaxhonte jetën e një bashkëshorteje.

Ëndrrat për një karrierë të madhe ishin mbaruar, dhe këto pritshmëri mbetën të perealizuara dhe të frustruara. Një grua që ka arritur një shkallë kaq të lartë ose një pozicion në jetë shpesh përpiqet të jetojë ambiciet e dështuara të veta përmes fëmijëve të saj. Burri, pa kuptuar ose njohur këto nevoja të perealizuara, zakonisht është më shumë pengesë sesa ndihmë.

Në vend që t'u jepte fëmijëve dashuri dhe kujdes, ata bëhen objekte të një studimi të veçantë. Ajo rregullon kujdesin dhe vëmendjen e nevojshme sipas mënyrës se si pritet të sillen. Marrëdhënia e Hemingway-it me nënën e tij ishte problematike ose shumë e keqe. Ajo nuk

ndryshon në jetën e tij të rritur, edhe pas vdekjes së saj. Ai qëndroi larg funeralit të nënës së tij.

Situata ishte ndryshe me babanë e tij. Ernest e refuzoi edhe atë sepse e shihte si të frikshëm. Megjithatë, dobësia te babai që ai refuzonte i atribuohet nënës. Nëse nuk ka një lidhje të thellë emocionale me nënën, kjo mund të jetë e vështirë për fëmijën dhe babanë. Një lexim më intensiv i tregimit të Nick Adams, “Fathers and Sons”, tregon se sa shumë duhej të kishte dashur Ernest babanë e tij. Ky tregim u botua në koleksionin e tregimeve të shkurtra *Winner Take Nothing* në vitin 1933, pesë vjet pas vdekjes së babait të tij.

Ai flet për një gjysh, një baba dhe një djalë dhe marrëdhëniet e tyre. Kur Nick Adams udhëton nëpër vend me djalin e tij të ri, ai kujton babanë e tij, i cili e kishte futur në peshkim dhe gjueti. Ai kujton paaftësinë e babait të tij kur shpjegonte gjërat e jetës, por mbi të gjitha, e njeh atë si një gjuetar të madh.

Kur Hemingway krijoi personazhin e babait të Nick, supozoj se ngjarjet dhe përvojat e jetës së tij të re mund të ishin të mbivendosura mbi jetën e të riut Hemingway. Në këtë tregim, megjithatë, ai shkruan me dashuri për babanë e tij:

Ai ishte sentimental, dhe, si shumica e njerëzve sentimentalë, ishte i egër dhe i keqtrajtuar... Të gjithë njerëzit sentimentalë tradhtohen kaq shumë herë... Nick ishte një djalë. Ai ishte shumë mirënjohës për dy gjëra: peshkimin dhe të shtënat. Babai i tij ishte i zoti për ato dy gjëra, ashtu si ishte i papërgatitur për seksin, për shembull, dhe Nick ishte i kënaqur që kishte qenë kështu; sepse dikush duhet të të japë armën tënde të parë ose mundësinë për ta marrë dhe përdorur, dhe duhet të jetosh ku ka lojë ose peshk nëse do të mësosh për ta. Tani, në moshën tridhjetë e tetë vjeç, ai donte të peshkonte dhe të qëllonte po aq sa kur kishte shkuar për herë të parë me babain e tij.

Megjithëse i ishte mohuar dhe nevojat e tij emocionale nuk ishin përmbushur nga rreptësia e babait, është e kuptueshme që i riu Ernest, deri në moshën gjashtëmbëdhjetë vjeç, u rrit vetëm me motrat dhe mbante me dëshirë dashurinë e babait të tij. Duhet të kishte pasur mundësi që babai i tij të ishte aty për të. T'i transmetonte njohuritë dhe përvojën e tij si diçka e veçantë. Në këto momente të veçanta, shfaqej ana mashkullore e babait, pjesa që zakonisht fshihej pas një gruaje mbizotëruese, momente kur babai përmbushte dëshirat e thella të djalit të tij.

Pas vdekjes së babait të Hemingway-t, F. Scott Fitzgerald i shkroi atij, dhe Ernest iu përgjigj në një letër më 9 dhjetor 1928: “Isha shumë i lidhur me babain tim dhe ndihem shumë keq, gjithashtu i sëmurë, etj. për të shkruar një letër, por doja ta falenderoja.”

Kur babai i tij mund të shfaqte ndjenjat e tij prindërore, Ernest e donte, e pëlqente dhe e nderonte atë. Por nëna ishte gjithmonë në mes tyre. Ishte një skenar i tmerrshëm ku një djalë ndjente tërheqje për babain, i cili, nga ana tjetër, poshtërohej dhe përbufej nga një nënë që e shihte djalin e saj si “një investim”. A pati Ernest një mundësi për një fëmijëri më të mirë? Një shans që të mos bëhej viktimë e varësisë dhe depresionit në jetën e tij të mëvonshme?

Si mund të pajtohej një djalë në rritje ose një adoleshent me gjithë këtë? Nga njëra anë, ai ka një baba që përbën gjithçka për të, por nga ana tjetër, një baba që i nënshtrohet gruas së tij. I riu e quante këtë një “tradhti” dhe e konsideronte babanë e tij “të frikshëm”. Vetëvraska e babait të tij në vitin 1928 mbështet këtë perceptim: të përfundosh jetën tënde do të thotë të mos e pranosh atë dhe të tërhiqesh prej saj. Babai i Ernestit e qëllloi veten, ashtu siç bëri edhe Ernest në jetën e tij të vjetër, duke dështuar kështu në

dëshirën e tij gjithë jetësore për të mos qenë si babai i tij.

Pra, rruga e Hemingway-t drejt Çmimit Nobel kishte një kosto të veçantë: çmimin për famën dhe talentin e tij të jashtëzakonshëm letrar. Ai e pa këtë Çmim si rezultat dhe pasojë e një fëmijërie dhe rinie të palumtur. Kur i shtohet fakti që kushtet e asaj kohe ishin sundimi i meshkujve dhe se përvoja e parë e jetës së një burri të rritur ishte lufta, bëhet e kuptueshme se ana mashkullore e personalitetit të Ernestit ishte tepruar. Hemingway u plagos rëndë në Luftën e Parë Botërore dhe u nderua për guximin e tij. Këto përvoja e okupuan gjatë gjithë jetës dhe ndikuan në veprën e tij.

Ai jetoj jetën e një hero publik, ndoshta duke i kushtuar tepër rëndësi trupit në kurriz të shpirtit. Edhe që në adoleshencë, alkooli ishte substanca që fshehu ndarjen e trupit dhe shpirtit tek ai, por, si në shumicën e rasteve, shfaqet vetëm për të “ndihmuar” afatshkurtër. Dhimbja që pasoi solli depresion.

Nëse sëmundja nuk gjen rrugën e daljes, jeta e njeriut bëhet një torturë, dhe vetëvrasja ofron një “zgjidhje” të menjëhershme për vuajtjen ose një “arratisje”.

Për të shmangur dukjen e një të dështuri, ai duhej të performonte mbi nivelin e tij në të gjitha fushat dhe aspektet e jetës, gjë që përfshinte shumë pretendim, lojë të rreme dhe mburrje – këto tipare ai i kishte në bollëk. Të gjitha cilësitë e tjera të tij mbetën të lëna pas dore. Mashkullorja e shfaqur ishte atributi që ai luante në publik dhe për botën. Jeta e tij “e kontrolluar” ishte ajo që ai dukej se besonte se kishte zotëruar plotësisht.

Megjithatë, bota nuk ishte ashtu siç e kishte imagjinuar Hemingway, dhe sjellja e tij nuk admirua vetëm. Vazhdueshmëria për të portretizuar veten dhe të tjerët ishte një detyrë e lodhshme dhe e saktë, dhe efekti që ai dëshironte të arrinte nuk ishte gjithmonë i mundur. Në disa aspekte, njerëzit përreth tij ishin të mëshirshëm dhe simpatikë ndaj tij në rolin e tij të viktimës. Megjithatë, është një iluzion të mendosh se mund të jetosh duke pritur gjithmonë të kënaqësh të tjerët ose duke u përpjekur të provosh diçka për veten.

Përgatitja e Hemingway-t për përfundimin e jetës së tij në mëngjesin e asaj dite vere në Ketchum, Idaho, ishte një konfirmim i frikave më të këqija për ata që i ishin më afër. Gruaja e tij, Mary, flinte ndërsa ai doli në verandë – me pushkën e tij të gjuetisë të

ngarkuar me dy fishekë në dorë. Ai shtyu të dy triggat njëkohësisht. Pak kohë më parë, Mary e kishte gjetur të palëvizshëm me një armë në dorë dhe ia kishte marrë. Ai kishte provuar tashmë të hidhej nga një avion. Një herë tjetër kishte ecur pothuajse me qëllim drejt një helikoptri në momentin që avioni po niste. Por këtë ditë, ai “suksesoi”.

Për botën, Hemingway ndoshta tregoi vetëm anën e tij mashkullore, të fokusuar tek përmbledhja. Arsyja, ndoshta, ishte se pasiguria e tij për identitetin seksual, e shkaktuar nga përpjekja e nënës për ta rritur si binjakja e tij Marceline, do të kishte ndikuar në kuptimin e tij për burrin. Mund të ishte përforcuar nga një baba “i dobët” që nuk mund të ishte një shembull mashkullor. Ernest kishte katër motra. Vëllai i tij, Leicester, ishte gjashtëmbëdhjetë vjet më i ri, që do të thoshte se përveç babait, ai ishte i rrethuar nga anëtarë femra të familjes. Ai nuk donte të dukej i dobët ose femëror. Duhej të dukej i fortë sepse duhej të shtypte atë që më shumë kishte urryer te babai i tij: frikacakërinë. Por jo vetëm vetëvrasja e Hemingway-t tregon se i kishte qenë e vështirë të shmange të pashmangshmen. Pas vdekjes së tij, Norman Mailer e vërtetoi këtë në një ese të shkruar për *The Esquire*, të titulluar *The Big Bite*:

Hemingway ndoshta nuk ishte burri trim që kërkonte probleme, aventura dhe rreziqe për t'u argëtuar. E vërteta për odiseanë e tij është ndoshta thjesht se ai ka luftuar gjithë jetën kundër frikacakërisë dhe një sekretit të fshehur për të kryer vetëvrasje, dhe se peizazhi i tij i brendshëm ishte një makth. Ai mund të ketë kaluar netët duke u përplasur me hyjnitë. Mund të jetë edhe që vlerësimi përfundimtar i veprës së tij ka konkluduar se dështimi i tij ishte tragjik, por puna e tij heroike. Mund ta imagjinoj duke bartur frikërat që do të kishin mbytur çdo njeri më të dobët se ai.

Në fjalët e një profesionisti, kjo opinion përmbledh vitet e fundit të shkrimtarit të talentuar Hemingway. Fundi i tij tragjik sugjeron se ai e gjeti të papërballueshme mospërputhjen mes jetës publike që ai kishte dhe personit të tij të brendshëm. Nëse vepra e tij reflekton mbi diçka plotësisht, ajo është paktimi i shumë aspekteve të jetës dhe mizoria e vdekjes.

Ai kishte ofruar shërbimet e tij si ambulancier pas vijës së frontit në Luftën e Parë Botërore. Më vonë, në Luftën Civile Spanjolle, mori një hua bankare për të mbështetur zërin dhe aktivitetin e tij letrar për kauzën e luftëtarëve të lirisë. Ai ishte korrespondent lufte në Luftën e Dytë Botërore. Shkoi në pafund

ekspedita gjuetie të mëdha në Afrikë dhe mbijetoi dy aksidente ajrore. Siç tha ai, një fëmijëri e palumtur është përgatitja më e mirë për jetën e një shkrimtari të mirë, por edhe jeta e tij më vonë mund ta ketë ndihmuar të bëhej një shkrimtar i madh.

Duke marrë parasysh të gjitha këto, është e lehtë të kuptosh dhe të vlerësosh natyrën dhe stilin e jetës së Hemingway-t si një sakrificë për letërsinë.

Kapitulli 6

Formimi dhe rritja e Ernest Hemingway-t nuk e bënë atë të bëhej adoleshenti trim dhe i fortë që e shihte veten, por më tepër dikush shumë më i ndjeshëm dhe i shqetësuar, siç mund të kuptohet nga tregimi *Tre Plumba*:

Ai gjithmonë ishte pak i frikësuar nga pylli natën. Ai hapi kapakun e tendës, u zhvesh dhe u shtri shumë qetë mes batanijeve në errësi. Zjarri kishte djegur deri në një shtrat me qymyr jashtë. Nick qëndroi i qetë dhe u përpoq të flinte. Nuk kishte zë askund. Nick ndjente se mund të dëgjonte vetëm gjarpërin ose një ullinj apo ndonjë gjë tjetër, dhe do të ishte mirë. Ai nuk kishte frikë nga asgjë e caktuar deri tani. Por po bëhej shumë i frikësuar... Natën e kaluar në tendë, kishte të njëjtën frikë. Nuk e kishte kurrë përveç natën. Ishte më shumë një realizim sesa një frikë në fillim. Por gjithmonë ishte në skajin e frikës dhe shndërrohej shpejt në frikë kur fillonte. Sapo fillonte të ishte vërtet i frikësuar, ai merrte armën dhe nxirrte grykën jashtë përpara të tendës dhe qëllonte tre herë... Ai u

shtri për të pritur kthimin e babait të tij dhe ishte gjumë para se babai dhe xhaxhai i tij të fiknin dritën e xhakut në anën tjetër të liqenit.

Literatura mbi Hemingway-n është e mbushur me supozime dhe përfundime me ngjyrim psikologjik, dhe unë gjithashtu kam shtuar një të tillë në fillim të këtij kapitulli.

Por këto janë thjesht supozime, ashtu si ajo që thuhet se Hemingway ka pasur ankth ose fetishe kastrimi, të përshkruara në detaje në librin *Hemingway's Fetishism: Psychoanalysis and the Mirror of Manhood*. Thuhet gjithashtu se ai ka preferuar gra me tipare djemnore, përfshirë ato me flokë të shkurtër.

Ose fetishizëm racor, që duhet të bëhet veçanërisht i dukshëm në dorëshkrimin *The Garden of Eden*, i cili u botua vetëm pas vdekjes së Hemingway-t. Përmendje bëhet edhe e *The Nick Adams Stories*, ku thuhet se Nick pati përvoja të para seksuale me një vajzë indiane. Unë mendoj se mund të bëhen shumë supozime, dhe padyshim ka shenja që sjellja macho e Hemingway-t nuk ishte vetëm në përputhje me dëshirën e tij për njohje, por gjithashtu kishte për qëllim të fshehte disa pjesë të vetes që ai nuk i pëlqente ose nuk dinte si t'i trajtonte. Por fakti që ai duhet të rrethonte veten me gra të bardha,

madje duke u martuar me katër prej tyre, për të fshehur një fetish racor, më duket shumë “të ekzagjeruar”.

Hemingway ishte rritur me motra dhe nuk ishte i panjohur për ndryshimet fizike midis djemve dhe vajzave; këto ndryshime nuk mund të kishin mbetur të papërfillura, sidomos me gjithë lirinë dhe ecjet e tyre gjatë muajve të verës. Babai i Ernest-it jo vetëm që i mësoi peshkimin dhe gjuetinë, por edhe notin, dhe këtë në të njëjtën kohë me Marceline. Sikur të kishte përmbushur dëshirën e nënës për “binjakë”, edhe pse në mënyrë të pavetëdijshme, pasi duket se babai ishte kundër kësaj ideje. Ishte një privilegj i veçantë për fëmijët Hemingway në verë në Michigan të shkonin të notonin, lakuriq, pak para gjumit, një zakon që e ruajtën deri në adoleshencë. Përveç marrëdhënies së pasiguruar incestuale që Ernest mund të kishte pasur me motrën Ursula, duket se vajza e parë që ai kishte parë në pubertet ishte Prudence Boulton, përmendur më parë në lidhje me fetishizmin e dyshuar racor të Nick Adams, ajo vajza indiane. Ajo ishte vajza e Nick Boulton, i cili, si të gjithë indianët, punonte në mulli druri. Ai shfaqet në fjali të parë të tregimit *The Doctor and the Doctor's Wife*. Hemingway e quante Dick, i cili vinte nga kampi indian për të prerë drurët për

babanë e Nick-ut dhe sillte djalin e tij Eddy dhe një tjetër indian, Bill Tabeshaw.

Tregimi është interesant sepse gjatë tij, indian-i e akuzon babanë e Nick-ut për vjedhje druri, edhe pse ai kishte shpjeguar se ishte thjesht një drur i lundruar që kishte rënë nga një anije transporti. Ai mendoi se të nxirrte nga uji ishte më mirë se ta linte të kalbë. Indian-i insistoi se babai i Nick-ut kishte vjedhur drurin, gjë që shkaktoi një grindje, dhe ai i dërgoi indianët larg. Ngjarja mund të kishte ndodhur sepse debati midis prindërve të Nick-ut tregon se nëna e Nick-ut (si ajo e Ernest-it) ishte një kristiane praktikante që i këshillonte burrit të qëndronte larg grindjeve dhe mosmarrëveshjeve.

Ky tregim, i botuar në 1924 në revistën *Transatlantic*, u vlerësua nga babai i Ernest-it për herë të parë për një tekst të shkruar nga djali i tij. Është konfuz sepse Ernest e portretizon atë jo në dritë pozitive, as në betejën me indianët, ku portretizohet si i zhurmsëm, as në bisedë me gruan e tij, ku dorëzohet qetësisht. Babai i Ernest-it e konsideronte tregimin thjesht fiktiv, sepse në jetën reale indian-i do të kishte prerë trungun e drurit dhe nuk do të kishte ndodhur grindja.

Në një letër për djalin e tij, Dr. Hemingway e lavdëroi për tregimin dhe për faktin se, sa i kujtonte, Ernest do të kishte qenë rreth dymbëdhjetë vjeç në kohën e ngjarjes. Në letrën, ai shkruan gjithashtu se do të ishte i kënaqur nëse Ernest do t'i dërgonte më shpesh disa nga veprat e tij. Ky dëshirë ishte e pa kuptueshme duke pasur parasysh gjithçka që kishte ndodhur më parë. Pak para kësaj, Dr. Hemingway i kishte dërguar sërish botuesit librin e djalit.

Libri në fjalë ishte ai libër i vogël me tridhjetedhjetë e dy faqe, i shtypur në Paris në 1924. Në 1925, vitin pasardhës, u botua në Amerikë me të njëjtin titull, por kësaj radhe stili i titullit ndryshoi në shkronja të mëdha: *In Our Time*. Prindërit e Ernest-it porositen gjashtë kopje të librit të parë. Pas leximit, sidomos rreshtat ku personazhi i librit, një hero lufte si Ernest, kishte marrë gonorre nga një shitëse, i kthyen të gjithë prapa sepse, siç shkruante Dr. Hemingway, nuk donin të mbanin një “papastërti” të tillë në shtëpi.

Megjithatë, Ernest u gëzua nga lavdërimi i babait për tregimin e tij *The Doctor and the Doctor's Wife*, dhe i shkroi nga Parisi më 20 mars 1925:

“I am so glad you liked the Doctor story. I kam përfshirë Dick Boulton dhe Billy Tabeshaw si

njerëz të vërtetë me emrat e tyre të vërtetë, sepse isha pothuajse i sigurt se ata nuk do ta lexonin kurrë *Transatlantic Review*. Kam shkruar një numër tregimesh për krahinën e Miçiganit; vendi është gjithmonë i vërtetë, ndërsa ajo që ndodh në tregime është trillim.

Si tregojnë letrat e mëvonshme, kjo njohje nga babai, që kishte gëzuar Hemingway-n në fillim të karrierës, ishte një përjashtim. Më 5 shkurt 1927, në një letër drejtuar nënës së tij, e cila ishte adresuar edhe për babanë, ai shprehet se i duket i mjerë fakti që ai, si autor, duhet t'i justifikojë veprimet e tij prindërve. Ai dëshiron të shkruajë libra dhe jo letra për ta. Nëse librat e tij nuk janë të pëlqyeshëm për ta, ndoshta një ditë kjo mund të ndryshojë, sepse: “Nuk mund të të pëlqejë asgjë që unë shkruaj, dhe pastaj papritmas mund të të pëlqejë diçka shumë.”

Ernest nuk ndihej i turpëruar për veprën e tij. Pse të ishte? Por ai ndjeu detyrimin ta theksonte këtë në letër: “... përndryshe, nuk ndihem aspak i turpëruar për librin.” Nëna e tij nuk mundte ose nuk donte të pranonte atë që djali i saj po bënte. Njohja publike që puna e tij po merrte nuk ndryshonte asgjë për të. Ajo letër i referohej librit *The Sun Also Rises*, i cili pati një sukses të madh. Cilësia e shkrimit të

tij nuk justifikonte turp. Ai deklaroi se do të ishte i turpëruar vetëm nëse nuk do të kishte kryer punën e tij si duhet, nëse nuk do të kishte kapur plotësisht njerëzit dhe karakterin e tyre, ose nëse ata nuk do të kishin marrë jetë për syrin e lexuesit. Edhe nëse libri është i pakëndshëm ose i vështirë për t'u lexuar, “nuk është më i pakëndshëm se jeta reale e disa prej familjeve kryesore në Oak Park, Chicago,” ku jetonte familja Hemingway. Hemingway duhej t'i shpjegonte nënës së tij gjëra që ai, si shkrimtar, i konsideronte të vetëkuptueshme dhe që i kuptonte çdo lexues i shëndoshë: Librat trajtonin anën e errët të jetës dhe vinin në pyetje atë që është e pranueshme, sepse, në jetën publike të përditshme, njerëzit përpiqen të shfaqen gjithmonë në dritën më të mirë të vetes.

Ai përpiquej që nëna e tij të kuptonte pikëpamjen e tij duke iu drejtuar artistit që kishte brenda vetes. Ajo duhet të përpiquej të kuptonte se një autor nuk duhet të mbrojë pikëpamjen e tij për botën, por, nga ana tjetër, duhet të jetë e hapur ndaj kritikave për shkrimin e tij. Ankthi i vazhdueshëm, kritikave dhe ankesat e nënës së Ernest-it, pavarësisht njohjes së tij si autor, duhet të kenë qenë një pengesë e rëndësishme në karrierën e tij. Pamundësia për ta bindur këtë grua jo simpatike për talentin e tij letrar mund të krahasohet me luftën e një autori

kundër një trupi censure, një betejë që mund të frenonte shprehjen e tij krijuese.

Nga ana tjetër, babai i Ernest-it paraqiste një dinamikë të ndryshme. Ndërsa nuk mbështeste hapur përpjekjet letrare të djalit, ai ruante një ndjenjë besnikërie. Kjo u bë e qartë në një letër të datës 14 shtator 1927, ku Ernest ndjeu mosmiratimin e babait për librat e tij: “E di që nuk të pëlqen lloji i gjërave që unë shkruaj, por kjo është ndryshimi në shijen tonë ...” Ai kishte të drejtë; ndryshimi nuk lidhet vetëm me njerëzit, por edhe me qëndrimin ndaj çdo individi, gjë që shihet tek mënyra se si biografët gjykojnë shijen e Hemingway-t për gratë. Disa prej tyre përshkruajnë preferencën e tij për gratë me ngjyrë të errët të lëkurës. Përshkrimet e tyre janë të zënë me atë vajzë indiane, Prudy (Prudence) Boulton, e cila kishte punuar herë pas here si shtëpiake në shtëpinë e verës së familjes Hemingway. Ajo ishte tre vjet më e re se Ernest dhe, në kohën e saj të lirë, gjuante për arrat me vëllezërit e saj, Billy dhe Ernest.

Tregimi *Fathers and Sons* ilustron në mënyrë të gjallë se si Prudy, ose Trudy siç njihet në tregim, lidhet me karakterin e Nick-ut:

Por atëherë kishte ende shumë pyje, pyje të virgjër ku pemët rriteshin lart para se të dilnin degët, dhe ti ecje mbi tokën kafe, të pastër, të gjallë me gjemba, pa ndonjë shtresë nëntokësore, dhe ishte freskët edhe në ditët më të nxehta, dhe ata tre shtriheshin kundër një trangu hemloku më të gjerë se dy shtratit së bashku, me erën që lëvizte lart në majat e pemëve dhe dritën e freskët që vinte në copa-copa, dhe Billy tha:

“Dëshiron përsëri Trudy?”

“Ti do?”

“Uh-huh.”

“Hajde.”

“Jo, këtu.”

“Por Billy—”

“Nuk më shqetëson, Billy. Ai është vëllai im.”

Pastaj ata u ulën, të tre, duke dëgjuar për një dhëlpër të zezë që ndodhej në degët e sipërme ku nuk mund ta shikonin. Që Hemingway i lejonte Nick Adams të kishte marrëdhënie seksuale me Trudy bëhet më e qartë në skena të tjera:

Më vonë, ishte një kohë e gjatë dhe Billy ishte ende larg.

“Ti mendon se do të bëjmë një foshnjë?” Trudy i mbështolli këmbët e saj kafe me gëzim dhe fërkoji trupin mbi të. Diçka brenda Nick kishte ikur larg shumë.

“Nuk mendoj,” tha ai.

“Bëje sa të duash, çfarë të bëjë foshnja.”

Në parathënien e librit të saj *Sweetgrass and Smoke*, biografia Constance Cappel thotë se është goditur nga jeta tragjike e Prudence Boulton. Vajza e re vdiq në shkurt 1918 në një marrëveshje vetëvrasjeje të dyfishtë me një ish-të dënuar të quajtur Richard ose Jim Castle. Boulton është varrosur në një varr pa shenjë në varrezat e Kishës Greensky në Susan Lake, veri i Michiganit.

Në vitin 1950, Hemingway u mahnit nga një bukuri me lëkurë të errët me të cilën kishte kaluar një mbrëmje. Ajo mbante një pallto prej pele dhe asgjë tjetër përveç palltos. Kjo grua ishte Josephine Baker, një kërcimtare, këngëtare dhe aktore franceze me origjinë amerikane, gruaja e parë afrikano-amerikane që luajti në një film të madh, *Zoujou* (1934). Historia është, më së shumti, e pavërtetë, por duket se sugjeron preferencën e tij për gratë me lëkurë të errët.

Si të tjerët, shkrimtarja fituese e Çmimit Nobel, Toni Morrison, gjithashtu me lëkurë të errët, do ta kishte vënë re këtë në dorëshkrimin e tij të botuar pas vdekjes, *The Garden of Eden*.

Prandaj, fantazia e iniciimit seksual me vajzën indiane, Trudy (Prudy), na paraqet një kompleksitet më të madh sesa thjesht nostalgji. Ai, i riu i bardhë, i jep vetes të drejtën të konsiderojë një vajzë indiane si objekt seksual, por, përkundrazi, kërcënon një të ri indian me vdekje kur afrohet tek një vajzë e bardhë, siç shihet në pjesën ku vëllai i Trudy-t, Billy, tregon dëshirat e gjysmës vëllait të tij:

“Eddie thotë se do të vijë një natë të flejë në shtrat me motrën tënde Dorothy.”

“Çfarë?”

“Tha.”

Trudy bëri kokë ulur.

“Kaq do të bëjë,” tha ajo. Eddie ishte gjysmëvëllai i tyre më i madh. Ai kishte shtatëmbëdhjetë vjeç.

“Nëse Eddie Gilby ndonjëherë vjen natën dhe edhe flet me Dorothy, e di çfarë do bëj? Do ta vras kështu.” Nick mbërtheu armën dhe pa marrë shumë qëllim tërhoqi shkrepësin, duke bërë një vrimë sa një dorë në kokën e atij bastard gjysmë-rrace, Eddie Gilby.

“Kështu. Do ta vras kështu.”

“Është më mirë të mos vijë atëherë,” tha Trudy.

Ajo vuri dorën në xhepin e Nick.

“Duhet të kujdeset shumë,” tha Billy.

“Ai është i madh bluff,” Trudy po eksploronte me dorën në xhepin e Nick.

“Por mos e vrit. Ke shumë telashe.”

Në biografinë e tij të Hemingway-t, Kenneth S. Lynn beson se Prudy mund të kishte rënë në zakon të vendoste dorën e saj eksploruese në xhepin e Ernest-it ndërsa të tre qëndronin të qetë në mes të pyjeve duke dëgjuar për dhelpëra në degët e sipërme; ajo mund të ketë shtrirë edhe shpinën mbi një shtresë gjembash pishash dhe i kishte lejuar Ernest-it të ngjitej mbi të ndërsa Billy shikonte.

Lynn thotë se preferenca e Hemingway-t për gratë me lëkurë të errët duket se është e vërtetë. Nëse nuk ka burime, nuk ka asgjë tjetër përveç këtij libri. Dihet se Prudy ekzistonte dhe ajo dhe vëllai i saj kaluan kohë me Ernest-in. Përveç kësaj, asgjë tjetër. Megjithatë, Lynn vetë më vonë thotë: “E vërteta mund të jetë diku në mes.”

Duket se, të paktën për një kohë, para se Prudy të fillonte lidhje më serioze me djem të bardhë më të rritur dhe burra të pjekur si ai nga Charlevoix me të cilin më vonë do të bënte marrëveshje vdekjeje, Ernest e konsideronte atë si të tijën dhe se takimet e tyre në pyje nuk ishin plotësisht platonike.

Megjithatë, biografi Carlos Baker sheh gjërat ndryshe: “Përshkrimet imagjinare të Ernest-it për iniciimin seksual me Prudy Boulton ishin më shumë produkt i dëshirës sesa i faktit.”

Por edhe nëse historitë për zgjuarjen dhe përvojat seksuale të Hemingway-t me vajzën indiane nuk janë të vërteta, duket se ai ndihej shumë tërhequr nga ajo. Në tregimin *Ten Indians*, Nick mendon për vajzën indiane Prudy Mitchell. Këtu përsëri ka dëshmi të qarta për paragjykim racor dhe për respektin e ulët që amerikanët e bardhë kishin ndaj indianëve. Kjo shihet qartë nga biseda në karrocë kur shoferi, Joe Garner, duhet të shtyjë indianët të dehur që po bllokoni rrugën, dhe gjithashtu nga kjo pjesë:

Nicku u ul mes dy djemve. Rruga dilte në një hapësirë të hapur.

“Këtu ishte vendi ku babai shtypi skunk-un.”

“Ishte më përpara.”

“Nuk ka rëndësi ku ishte,” tha Joe pa kthyer kokën. “Një vend është po aq i mirë sa një tjetër për të shtypur një skunk.”

“Unë pashë dy skunkë mbrëmë,” tha Nicku.

“Ku?”

“Poshtë, te liqeni. Po kërkonin peshq të ngordhur përgjatë bregut.”

“Ndoshta ishin rakunë,” tha Carl.

“Ishin skunkë. Besoj se i njoh skunkët.”

“Duhet t’i njohësh,” tha Carl. “Ti ke një vajzë indiane.”

“Mos fol ashtu, Carl,” tha zonja Garner.

“Epo, era e tyre është pothuajse e njëjtë.”

Joe Garner qeshi.

“Mos qesh, Joe,” tha zonja Garner. “Nuk dua që Carl të flasë kështu.”

“A ke vërtet një vajzë indiane, Nickie?” pyeti Joe.

“Jo.”

“E ka, o babë,” tha Franku.

“Prudence Mitchell është e dashura e tij.”

“Nuk është.”

“Ai shkon ta takojë çdo ditë.”

“Nuk shkoj.” Nicku, ulur mes dy djemve në errësirë, ndihej bosh dhe njëkohësisht i lumtur që e ngacmonin për Prudence Mitchell.

Kur Nicku më në fund kthehet në shtëpi, babai i tij i thotë se e kishte parë Prudencen me një djalë në pyll dhe se po argëtoheshin bashkë. Nicku pyet më tej:

“Çfarë po bënin?”

“Nuk qëndrova për ta parë.”

“Më thuaj çfarë po bënin.”

“Nuk e di,” tha babai. “Thjesht dëgjova që po përplaseshin mes shkurreve.”

“Me kë ishte ajo?” pyeti Nicku.

“Me Frank Washburn.”

“A ishin – a ishin –”

“Ishin çfarë?”

“A ishin të lumtur?”

“Besoj se po...”

Nicku hyri në dhomën e tij, u zhvesh dhe u fut në shtrat. Dëgjoi babanë duke lëvizur në dhomën e ndenjës. Nicku qëndroi shtrirë me fytyrën mbi jastëk.

“Zemra ime është thyer,” mendoi. “Nëse ndihem kështu, atëherë zemra ime duhet të jetë thyer.”

Prudy Boulton është femra e parë me të cilën lidhet emri i Ernest Hemingway-t. Disa janë të bindur se Ernesti përjetoj përvojën e tij të parë seksuale me të. Të tjerë janë po aq të bindur se rrëfimi i Hemingway-t për këtë fillim është krejtësisht trillim dhe se kjo marrëdhënie nuk ishte gjë tjetër veçse një miqësi e mirë. Por, si shumë lexues, edhe e veja e Hemingway-t e ka konsideruar gjithmonë dëshminë e Nickut si pasqyrim të realitetit: “Prudy Boulton ishte vajza e parë që burri im kënaqi,” siç pohon ajo në autobiografinë e saj. (Ajo nuk dyshoi as kur ai i tha në një restorant në Londër në vitin 1944 se këmbët e saj ishin si ato të Prudys.)

Prudy kishte bërë një pakt vetëvrasjeje me një ish-të burgosur të quajtur Richard Castle.

Të dy i dhanë fund jetës në shkurt të vitit 1918. Thuhej se Prudy ishte shtatzënë. Nga raportet për marrëdhëniet e tij me një vajzë indiane, është supozuar se Hemingway preferonte gra me lëkurë të errët. Kjo teori mbështetet edhe nga dorëshkrimi “Kopshti i Edenit”.

Nga këto dhe burime të tjera, atij i janë atribuar një sërë prirjesh: fetishe të ndryshme, ankth kastrimi edipian, prirje për figura androgjene, apo edhe tendenca homofobike. Mund të jetë që edukimi i tij, sidomos frika e nënës për ta lidhur me motrën, ka ndikuar në këto prirje.

Megjithatë, nuk kam gjetur prova konkrete në rininë e tij që tregojnë preferencë për gra me lëkurë të errët apo fetishe të caktuara. Po për gratë më të mëdha në moshë? Sipas burimeve, ai kishte njohje me vajza si Grace, Marjorie apo Kate – të gjitha nxënëse dhe jo me lëkurë të errët. Por dashuria e tij e parë e madhe (infermierja Agnes von Kurowsky në Itali) dhe gruaja e tij e parë, Hadley, ishin tetë vjet më të mëdha se ai. Megjithatë, kjo nuk tregon domosdoshmërisht një preferencë të veçantë.

Mund të shtrohet si hipotezë se ai kishte një prirje për gra të nënshtruara. Kjo shihet edhe në tri nga katër gratë e tij. Në tregimin “Up in Michigan”, ai paraqet

kamarieren Liz si naive dhe të pushtuar nga dashuria. Në këtë tregim, ai shpreh idenë se burrat dhe gratë e shohin ndryshe seksin dhe dashurinë.

Personazhi Nick Adams, që pasqyron jetën e tij, ka vështirësi të krijojë marrëdhënie të qëndrueshme me gra që nuk janë të nënshtruara. Kjo shihet në tri nga gratë e tij.

Hadley e mbështeti fillimisht dhe toleroi flirtimet e tij. Më pas ai u lidh me Pauline Pfeiffer, që u bë gruaja e tij e dytë.

Gruaja e fundit, Mary Walsh, mbeti besnike, edhe pse e dinte reputacionin e tij.

E vetmja që nuk iu përshtat këtij modeli ishte Martha Gellhorn. Ai ia atribuoi divorcin përkushtimit të saj ndaj karrierës si korrespondente lufte.

Në vitin 1943, ajo shkoi në Evropë për të raportuar nga lufta – diçka e pazakontë për një grua në atë kohë. Kjo e shqetësoi Hemingway-n dhe madje u kundërshtua edhe nga qeveria amerikane. Pas luftës, karriera e saj u ngrit shumë. Ajo ishte ndër të parat që raportoi për kampin e përqendrimit në Dachau. Në vitin 1999 u krijua çmimi “Martha Gellhorn për gazetari” në nder të saj.

Ajo ishte shumë e pavarur për Hemingway-n. Ai u hakmor.

Kur ajo u kthye në Kubë, e gjeti atë në gjendje

të keqe, agresiv dhe i rrethuar nga njerëz që pinin. Nuk tregoi asnjë shenjë gëzimi për kthimin e saj.

Madje, ndërkohë që ajo punonte në Evropë, ai kishte nënshkruar kontratë me revistën *Collier's Weekly*, për të cilën ajo kishte shkruar shumë. Ai udhëtonte në klasë të parë, ndërsa ajo në kushte të vështira. Kështu ishte ai dhe kështu u formua si njeri. Personazhet femra në “*Nick Adams Stories*” janë të bazuara në njerëz realë: motra e tij Ursula, Kate Smith, Marjorie Bump dhe Prudy Boulton.

Në tregimin “*Ten Indians*”, Prudy ia thyen zemrën Nickut. Në atë botë të pafajshme të Michigan-it, ai duket krejt i pastër. Por ndjenja e fajit e shndërroi atë në atë që më vonë do të bëhej: Hemingway macho, i ashpër në marrëdhëniet me gratë.

Ai ishte “burrë ndër burra”, deri në palcë. Por shpirti i një të riu të sinqertë shkëlqente te Ernest-i i ri në figurën e Nickut, i cili kishte përjetuar depresion dhe melankoli në rininë e tij dhe kishte hyrë në jetën e të rriturve i rënduar nga këto përvoja. Humbja e “jetës në parajsë” shoqërohet me melankoli pothuajse për këdo, dhe për Ernestin nuk ishte ndryshe. Parajsa e tij zgjati vetëm disa vera. Ai u dëbua

prej saj dhe, edhe kur arriti famë, nuk mundi ta gjente më kurrë. Më vonë, në dorëshkrimin *East of Eden*, ai kishte frikë nga vetë jeta.

Në janar të vitit 1919, pasi u kthye nga Lufta e Parë Botërore në Evropë, Hemingway u vendos në shtëpinë e prindërve të tij në Oak Park. I veshur me një uniformë të qepur posaçërisht për të, por duke pasur nevojë për bastun, ai u prit në stacionin e Çikagos nga babai dhe motra e tij, Marceline. Ai shpresonte për një martesë me Agnes von Kurowsky, infermieren që kishte njohur në spitalin ushtarak në Milano. Ai kishte shijuar shoqërinë e infermiereve të Kryqit të Kuq, por Agnes kishte qenë e preferuara e tij. Ajo ishte një grua e gjatë, me flokë të errët, që tërhiqte të gjithë burrat, por Hemingway fitoi simpatinë e saj. Ai ishte hero luftë dhe amerikan i parë i plagosur heroikisht në Itali. Ai u dashurua thellësisht me të, por në një letër të marsit 1919 ajo i shkroi prerazi se do të martohej me një tjetër: “Më beso, edhe për mua erdhi si befasi: shumë shpejt do të martohem.”

Por kjo nuk ishte pjesa më e dhimbshme e letrës. Ajo e filloi duke thënë: “Unë ende të dua shumë,” por më tepër me ndjenja “si të një nëne, sesa të një të dashure.”

Një katastrofë. Plagët e luftës së Ernestit ende nuk ishin shëruar kur zemra e tij u thye. Ai e kishte dashur këtë grua. Në mars të vitit 1919, po atë ditë që mori letrën nga Agnes, ai i shkroi mikut të tij, Bill Horne, duke shprehur ndjenjat e tij të thella për të:

“Ajo nuk më do, Bill. Ajo e tërhoqi gjithçka mbrapsht. Një ‘gabim’. Një nga ato gabimet e vogla, e di. Por Bill, unë e kam dashur Ag-in. Ajo ka qenë ideali im, dhe Bill, harrova gjithçka për fenë dhe çdo gjë tjetër, sepse kisha Ag-in për ta adhuruar. Gjithçka që doja ishte Ag-i. Dhe po ta shkruaj këtë me gojë të tharë dhe një nyje në fyt, dhe Bill, do të doja të ishe këtu që të flisnim. Shpresoj që ai (burri me të cilin ajo do të martohet) të jetë njeriu më i mirë në botë. Ah, Bill, nuk mund të shkruaj më për këtë, sepse e dua aq shumë.”

Siç ndodh ndonjëherë në jetë, atij iu dha një mundësi e dytë. Megjithatë, koha nuk ishte e përshtatshme; ai ishte ende shumë i plagosur, ose ndoshta të dyja bashkë. Në vitin 1919, kur shkoi të merrte postën në dyqanin e përgjithshëm në Horton Bay, për habinë e tij gjeti një letër nga Agnes. Ajo shkruante se nëna e Dukës (të fejuarit të saj) kishte refuzuar martesën e tij me një “aventuriere amerikane” dhe se Nicky kishte vendosur t’i bindej nënës. Gjatë gjithë letrës, Agnes lë të kuptohet se kishte kuptuar dallimin midis dashurisë dhe

oportunitetit dhe se do të ishte mirë nëse Ernest do të bëhej sërish i dashuri i saj.

Ndoshta Hemingway kishte kaluar disa net pa gjumë, por, sa dihet, ai nuk iu përgjigj kurrë. Ai shpjegoi arsyet e tij më 16 qershor 1919, në një letër drejtuar Howell C. Jenkins, me të cilin kishte shërbyer si shofer ambulance:
“E kam dashur dikur, pastaj ajo më tradhtoi. Dhe nuk e fajësoj. Por vendosa ta djeg kujtimin e saj dhe e dogja me alkoool dhe me gra të tjera, dhe tani ka mbaruar.”

Sa mund të gjykoj, në atë kohë në jetën e tij ishte vetëm Marjorie, për të cilën kam shkruar më parë. Pas “refuzimit” nga Agnes, Hemingway shkoi në Michigan, ku kaloi vitet 1919–1920 rreth Horton Bay dhe Petoskey, jo me familjen e tij në Windemere. Gjatë këtyre dy viteve ai peshkoi shumë në Gadishullin e Epërm. Ishte i përqendruar në lexim dhe shkrim dhe qëndroi në Windemere kur familja e tij u largua pas pushimeve verore të vitit 1919. Nëna e tij e dëboi nga Windemere në verën e vitit 1920, dhe pikërisht atëherë ai mori letrën nga Agnes.

Më pas, ai u kthye në Horton Bay vetëm një herë, për të festuar martesën dhe muajin e mjaltit me Hadley Richardson në vitin 1921.

Kapitulli 7

Michigan-i ishte vendi i preferuar ku Ernest Hemingway mund të rikuperohej nga plagët e luftës dhe nga ndarja e dhimbshme me Agnes-in. Ajo kishte qenë dashuria e tij e parë e madhe dhe zhgënjimi i tij i parë i vërtetë. Më vonë, duket se Hemingway arriti ta shmangte dhimbjen e refuzimit duke u siguruar që të njihnte dikë të ri përpara se të përfundonte marrëdhënien e vjetër. Të paktën kështu ndodhi me gratë e tij. Megjithatë, në vitin 1919, fillimisht në Horton Bay dhe më pas në Petoskey, ai gjeti ngushëllim te Marjorie.

Në Horton Bay ai u vendos në shtëpinë e Liz Dilworth dhe burrit të saj, Jim, farkëtar, në të njëjtën shtëpi ku Ernest do të festonte martesën me Hadley-n dy vjet më vonë. Në dimrin e viteve 1919–1920, ai u zhvendos në shtëpinë e pritjes Potter's Rooming House, një bujtinë në adresën 602 State Street, Petoskey, ku punoi në tregimet e tij të para të shkurtra. Qëndrimi i tij aty është i rëndësishëm sepse pikërisht këtë qytet ai e përdori si sfond për romanin e tij të parë të botuar, *The Torrents of Spring*, në vitin 1925.

Përmbajtja e këtij libri është e çuditshme. Personazhi Scripps nisat përgjatë shinave të izoluarat të trenit drejt Çikagos, në një stuhit bore, por nuk arrijn më larg se Petoskey. Atje hyn në “Browns Bean Bar” dhe ha fasulet të nxehta. Një kameriere jo më e re në moshë, Diana, e shërben dhe më pas bëhet gruaja e tij. Ajo kalon ditën në shtëpi si zonja Scripps. Lumturia e tyre zgjat derisa ajo merr vesh për Mandy-n, një kameriere e re që tërheq vëmendjen me bisedita të shtirura dhe arrogante për letërsinë me Scripps-in. Diana përpiqet ta rikthejë burrin e saj dhe madje abonon revista letrare për të konkurruar, por nuk arrijn ta mbajë. Ai e lë atë dhe përqendrohet te Mandy më tërheqëse.

Në Petoskey ndodhet një fabrikë pompash ku Scripps gjen punë dhe takon Yogi-n. Kur fillon bora, Yogi dhe punëtorët e tjerë largohen nga Petoskey dhe fabrika. Yogi takon dy indianë në një fushë të hapur dhe, ndërsa u tregon për përvojat e tij në luftë, ata qëndrojnë në heshtje. Më pas njëri prej tyre thotë se janë veteranë lufte dhe se ai vetë kishte qenë major. Kur moti përmirësohet, të tre kthehen në Petoskey. Ata e çojnë Yogin në një klub sekret indian, por kur ai pranon se nuk është amerikan vendas, të gjithë dëbohen nga klubi.

Në “Browns Bean Bar” mblidhen disa personazhe të pazakontë. Një grua indiane e zhveshur hyn nga nata e ftohtë e dimrit me

foshnjën e saj dhe hidhet menjëherë jashtë në dëborë, prej nga ngrihet dhe largohet. Yogi zhvishet dhe e ndjek lakuriq. Dy indianët e ndjekin pas, marrin rrobat e tij dhe kthehen në Petoskey me to në dorë.

E gjithë kjo histori është groteske në formë dhe përmbajtje, më shumë një roman dadaist. Është libri më i pazakontë i Hemingway-t, një parodi e bestseller-it të Sherwood Anderson-it, *Dark Laughter*, botuar në vitin 1925. Por ajo që e bën këtë libër të veçantë është edhe diçka tjetër: ai shënon fillimin e një bashkëpunimi të gjatë mes Hemingway-t dhe shtëpisë botuese Charles Scribner's Sons. Hemingway fillimisht ia kishte ofruar librin botuesve amerikanë Boni and Liveright, por ata e refuzuan sepse botonin veprat e Sherwood Anderson-it. Prandaj ai e shkroi librin për të dalë nga kontrata me ta, siç kujton gruaja e tij e parë, Hadley:

“Ernesti kishte folur me Scott-in (F. Scott Fitzgerald) për Scribner's dhe donte të shkonte atje. Ai kishte një marrëveshje me Liveright dhe donte të dilte prej saj, kështu që shkroi *The Torrents of Spring*, duke satirizuar autorin e tyre kryesor, Anderson-in. E di që Ernesti nuk donte vërtet ta shkruante librin vetëm për të ndryshuar

botues, por Pauline (gruaja e tij e dytë) e donte këtë dhe ai e bëri.”

Në Petoskey, ku Hemingway filloi seriozisht karrierën e tij si shkrimtar, gjeta gjurmët e tij kudo. Ndër to është Muzeu Historik Little Traverse, i vendosur në një stacion të vjetër treni që nga vitet 1970. Ai përbëhet nga tre seksione, njëri prej të cilëve i kushtohet Hemingway-t dhe kohës së tij në Michigan. Në qytet ekziston edhe një shoqatë “Michigan Hemingway Society”, e cila ka vendosur tabela përpara ndërtesave të lidhura me të dhe organizon aktivitete si “fundjavët e Hemingway-t”. Aty mësova se njerëzit e zonës nuk janë shumë të interesuar për Hemingway-n. Më tepër interesohen njerëz si unë, që duan letërsinë ose kanë lexuar shumë nga ai dhe janë të interesuar për biografinë e tij. Ata vijnë nga e gjithë bota. Një ditë më parë kishte ardhur dikush nga Argjentina.

Munda të ndiqja gjurmët e Ernestit të ri, ta imagjinoja duke dalë nga shtëpia Potter’s në State Street për të shkuar në bibliotekën publike ose në stacion për të parë oraret e trenave dhe për të blerë gazetën *Chicago Tribune*. Mund të ishte në Brown’s Beanery për drekë, ose, siç bëjnë njerëzit edhe sot, të qëndronte mbi urën Bear River duke parë lumin.

Çfarë përshtypjeje u kishte lënë ai njerëzve të këtij qyteti të vogël? A e shihnin si një të ri që kalonte ditët duke shkruar dhe duke pirë shumë? Si dikë pa para që rrinte nëpër berberhane duke treguar histori detarësh? A do t'i kishte bërë përshtypje fama e tij ndërkombëtare më vonë?

Është e vështirë të thuhet, por mund të imagjinohet se në atë kohë ai nuk dukej si një njeri me talent të jashtëzakonshëm, por më tepër si dikush që kërkonte identitetin e vet, i pasigurt për rrugën e jetës, i ngarkuar me përvoja që nuk e lejonin të ishte më plotësisht i pafajshëm. Megjithatë, do të ishte e pamundur që një talent si i tij të mos tërhiqte vëmendje. Më vonë ai do të tregonte se gjatë qëndrimit në Petoskey kaloi gjithë vjeshtën dhe gjysmën e dimrit duke shkruar, duke luftuar me emocionet e tij dhe pa arritur të shiste asgjë. Ishte periudha e formimit dhe e nxënies së tij. Një kohë refuzimesh dekurajuese.

Botimi i tij i parë, *Three Stories and Ten Poems*, në vitin 1923, me tirazh prej 300 kopjesh, u financua pjesërisht nga vetë ai. Në vitin pasues, 1924, përmbledhja *In Our Time* u botua me një tirazh edhe më të vogël prej 174 kopjesh. Rruga drejt *Plaku dhe Deti*, për të cilën ai fitoi Çmimin Nobel në vitin 1960, apo drejt romanit *Për kë bien kambanat*(1940), nuk ishte aspak e lehtë. Ky i fundit u shit i tëri brenda tre

ditësh në një tirazh prej 75,000 kopjesh. *New York Times* e quajti “libri më i mirë, më i thellë dhe më i vërtetë” që kishte shkruar Hemingway.

Ne mësojmë për lindjen e romanit *Për këmben kambanat* nga letrat e Martha Gellhorn-it. Në vitin 1940, ajo i shkroi romancieres dhe poetes amerikane Hortense Flexner: Mbrëmë lexova pjesët e fundit të librit të E-së. Ai është si një kafshë në mënyrën si shkruan; i mban të gjitha në një sirtar, pranë vetes, dhe i fsheh nën letra të tjera. Nuk i tregon kurrë me dëshirë dhe nuk duron të flasë për to. Natyrisht, është një mrekulli e vërtetë, larg e larg gjëja më e mirë që ka bërë dhe ndoshta një nga librat më të mëdhenj të luftës ndonjëherë. Është aq i saktë sa bëhet më i vërtetë se vetë jeta, dhe megjithatë është i gjithë i trilluar. Të thuash se është thjesht produkt i imagjinatës nuk është plotësisht e vërtetë. Vetë Hemingway ka thënë se një shkrimtar i mirë mund të shkruajë vetëm për atë që ka përjetuar vetë. Ai kishte njohuri të drejtpërdrejta për luftën: ishte plagosur rëndë në Luftën e Parë Botërore dhe kishte qenë korrespondent lufte në Luftën Civile Spanjolle.

Martha i referohet fabulës. Këtu shihet se nuk mjafton të kesh shumë përvoja; shkrimtari duhet të ketë imagjinatën për të krijuar një histori prej tyre, gjë që lidhet që nga fëmijëria e

hershme. Sa di unë, Hemingway gjithmonë kishte ditur “të tjerrë tregime”, jo vetëm ato që gjenden në librat e tij. Në këtë drejtim, Martha e lavdëronte dhe mbetej e mahnitur nga libri. Ajo i shkroi në një letër tjetër Hortense Flexner-it më 25 gusht 1940:

Ndërkohë libri i Scrooby-t është pothuajse gati: domethënë, vërtet i përfunduar, sepse Scribner's e hodhi menjëherë në shtyp sapo e mori në dorë. Ne kemi lexuar dhe korrigjuar provat e shtypit dhe, meqë është rreth 200,000 fjalë, kjo nuk është shaka për askënd. Por është vërtet i mrekullueshëm oh, çfarë libri! Është i gjallë, emocionues, i vërtetë dhe me shumë zbulime për jetën dhe të jetuarit, për jetën dhe vdekjen, që në fund janë gjithçka për të cilën mund të shkruhet. Jam krenare për të, dhe ashtu është edhe Scrooby.

Jeta dhe vdekja janë tema edhe në tregimet më të hershme të Hemingway-t, që datojnë shumë përpara përvojave të tij të luftës, madje që nga ditët e kolegjit dhe koha në Michigan, ku natyra dhe rrëfimet e lidhura me të e ndikuan thellë. Në të kundërt, ai rrallë e pasqyroi jetën e tij në Çikago në veprat e tij. Në romanin *Për kë bien kambanat*, megjithatë, gjendet një fragment që i referohet përvojës së Ernestit si një djalë shtatëmbëdhjetëvjeçar, kur babai e la në stacionin e trenit gjatë rrugës për

në Kansas. Në libër, protagonisti Robert Jordan ndjehet më i pasigurt se kurrë teksa po hipte në tren në Red Lodge për në shkollë në Billings. Hemingway e përshkruan kështu:

“... babai i tij e puthi për lamtumirë dhe i tha: ‘Zoti na ruajtë mes nesh ndërsa jemi larg njëri-tjetrit.’ Babai i tij ishte një njeri shumë fetar dhe e tha këtë thjesht dhe sinqerisht. Por mustaqet i ishin lagur dhe sytë i ishin mbushur me emocione, dhe Robert Jordan u ndje aq i turpëruar nga e gjithë kjo, nga tingulli i lagësht fetar i lutjes dhe nga puthja e babait, sa papritur u ndje më i madh se ai dhe e mëshiroi aq shumë sa mezi e përballonte.”

Ernesti ndoshta nuk ndihej shumë mirë kur i ati e çonte në stacion për të marrë trenin drejt Kansas-it, ku do të fillonte punën e tij të parë në gazetën *The Kansas Star*. Ishte një gazetë shumë e rëndësishme dhe ndër më të mirat në Perëndimin e Mesëm të SHBA-së. Ajo i kushtonte rëndësi të madhe trajnimit të gazetarëve të rinj. Një nga ndikimet më të mëdha në stilin e tij ishte redaktori Pete Wellington. Ai këmbëngulte në një stil të shkurtër dhe të prerë. Hemingway ndoqi me përpikëri rregullat: përdor fjali të shkurtra, paragrafë të shkurtër, anglishte të fuqishme,

shmang mbiemrat e tepërt, mos përdor fjalë të panevojshme.

Ky stil i përmbledhur u bë shenjë dalluese e tij. Më vonë ai tha:
“Këto janë rregullat më të mira që kam mësuar ndonjëherë për të shkruar. Askush me talent dhe ndershmëri nuk mund të dështojë nëse i ndjek ato.” Ai mësoi edhe nga Gertrude Stein. Një nga idetë kryesore të tij ishte **Teoria e Ajsbergut**: në shkrim duhet të lihet shumë e pathënë, si pjesa më e madhe e ajsbergut që mbetet nën ujë.

Sipas tij, nëse lihen jashtë gjëra që shkrimtari i di mirë, tregimi bëhet më i fortë. Por nëse lihen jashtë gjëra sepse nuk dihen, tregimi dobësohet. Kur erdhi në Kansas, ai fillimisht jetoi me xhaxhain e tij Tyler, pastaj me mikun Carl Edgar. Ky i fundit tha:
“Hemingway u zhyt plotësisht në magjinë e gazetarisë.”

Ai shkruante për ngjarje të ndryshme: nga përleshje rrugësh të histori të trishta për prostituta, nga përplasje gangsterësh të tragjedi të përditshme në spital. Ai e la gazetarinë kur u regjistrua në ushtri. Pas kthimit, përkundër kundërshtimeve të familjes, iu përkushtua shkrimit. Megjithatë, e dinte se duhej të siguronte jetesën me punë të tjera.

Në vitin 1919 u kthye në Petoskey, ku punoi pjesërisht dhe shkruante. Më vonë u shpërngul në Toronto, ku gjeti një vend pune në *The Toronto Star* dhe një dhomë të mirë për të punuar.

Vrasje të thjeshta dhe luksoze, duke filluar nga 400 dollarë.

Vrasës me armë nga Shtetet e Bashkuara po importohen për të kryer vrasje në Irlandë. Kjo është një fakt i vërtetuar nga raportet e Associated Press. Sipas thashethemeve të botës së nëndheshme në Nju Jork dhe Çikago, çdo anije që nisat drejt Anglisë transporton një ose dy nga këta “nuselalë të vdekjes”, të destinuar për vendet ku “gjuetia” është e mirë. Bota e krimit thotë se këta vrasës fillimisht dërgohen në Angli, ku humbasin në portet e qyteteve si Liverpool, dhe më pas kalojnë fshehurazi në Irlandë.

Një rruajtje falas

Shtëpia e vërtetë e të lirëve dhe trimave është shkolla e berberëve. Aty gjithçka është falas. Dhe duhet të jesh trim. Nëse doni të kurseni 5.60 dollarë në muaj për rruajtje dhe prerje flokësh, shkoni në shkollën e berberëve, por merrni me vete edhe guximin. Sepse një

vizitë atje kërkon trimërinë e ftohtë dhe të zhveshur të njeriut që shkon drejt vdekjes me sy hapur. Nëse nuk e besoni, shkoni në repartin e fillestarëve dhe ofrojeni veten për një rruajtje falas. Unë e bëra.

Nëna e tij i shkroi një letër duke shprehur një lloj kënaqësie për suksesin e tij. Megjithatë, ajo ende e brente fakti që djali i saj i madh nuk kishte ndjekur studimet dhe nuk ishte bërë mjek, diçka që do t'i përshtatej një familjeje që e vlerësonte shumë statusin arsimor. Ajo ndoshta u lehtësua kur pa se djali i saj mund të fitonte para me shkrim, por kjo nuk e përmirësoi marrëdhënien mes tyre. Ernesti u kthye në shtëpinë e prindërve në Çikago në maj të vitit 1920, por pothuajse menjëherë u largua sërish për në Horton Bay.

Kapitulli 8

Në korrik, ai vizitoi Windemere me dy miq për të festuar ditëlindjen e tij të njëzet e njëjtë. Nëna e tij ende nuk mund ta pranonte që Ernesti kishte zgjedhur shkrimin si profesion dhe e akuzonte se ishte i papunë. Megjithatë, pritej që ai të ishte në Windemere gjatë verës për të zëvendësuar babanë në mungesë të tij. Korrespondenca midis prindërve tregon se nëna e tij, Grace, ishte ankuar për të që nga fillimi. Më në fund, një ngjarje e parëndësishme, që preku më shumë motrat e tij sesa atë vetë, çoi në përzënie e tij nga Windemere nga nëna e tij. Duket se ajo e kishte planifikuar këtë paraprakisht, sepse Ernesti mori një letër prej saj që duhet të ishte shkruar më parë, ajo nuk do të kishte pasur kohë ta shkruante një letër kaq të detajuar mes konfliktit dhe përzënies.

Kjo letër tregonte gjendjen shpirtërore të Grace-it dhe ftohtësinë e saj. Është pikërisht ajo letër ku ajo e krahason dashurinë e një nëne me një “llogari bankare.”

Më pas, deri në fillim të tetorit, Ernesti jetoi me Liz dhe Jim Dilworth. Ai siguronte jetesën duke punuar për ta dhe duke ndihmuar herë pas here pjesën tjetër të kohës ia kushtonte shkrimit. Thuhet se gjatë kësaj kohe ai pati përvojën e tij të parë seksuale me një grua dhe

se kjo përvojë pasqyrohet në tregimin e tij *Up in Michigan*.

Tregimi shkaktoi reagime për arsye të tjera: kur Marceline, që nga nëna shihej si “binjaku” i Ernestit, e lexoi, thuhet se “iu përmbys stomaku.” Zhgënjimi i saj nuk lidhej me përvojën e mundshme seksuale të vëllait, por me faktin se ai kishte përdorur emrat e vërtetë të Liz dhe Jim, njerëz të respektuar dhe miq të afërt të familjes Hemingway. Në një letër të mëvonshme, më 12 gusht 1930, Hemingway pranon këtë problem:

“E kam rishikuar *In Our Time* dhe gjithashtu *Up in Michigan*. E kam rishikuar për të shmangur shpifjen, por kështu humbet karakteri. I referohet qartë dy njerëzve realë, ende gjallë dhe lehtësisht të identifikueshëm. Nëse heq vendin, humbet vërtetësia. Por mund të heq mjaftueshëm nga pjesa e parë për të shmangur shpifjen.”

Arsyeja pse skenat e seksit lidhen kaq shumë me të ndoshta qëndron te fakti se drafti i parë i tregimit, i shkruar në vitin 1921, ishte në vetën e parë. Më pas ai shtoi emrat Liz dhe Jim, ndoshta pasi ishte martuar. Ky draft i parë nxiti spekulimet autobiografike. Është e vështirë të kuptohet pse ai përdori emrat e miqve të tij. Jo vetëm emrat, por edhe pamjen dhe sjelljen e tyre. Sot kjo nuk i shqetëson më, por për lexuesit

mbetet pyetja: pse e bëri këtë?

Studiuesit janë të bindur se episodi ndodhi në bregun poshtë Pinehurst Cottage në fund të Lake Street. Ata janë gjithashtu të bindur se ai nuk pati marrëdhënie me Agnes von Kurowsky.

Tregimi *Up in Michigan* nuk përfshihet në *The Nick Adams Stories*. Ai u botua për herë të parë në Paris në vitin 1923 në librin *Three Stories and Ten Poems*. Më pas u botua në SHBA në vitin 1938.

Hemingway u zemërua që tregimi u hoq nga përmbledhja *In Our Time*. Në një letër për John Dos Passos ai shkroi:

“Më detyruan ta heq tregimin sepse vajza u përdhunua...”

Tregimi është i thjeshtë dhe pothuajse pa subjekt. Një vajzë e re, Liz, bie në dashuri me Jim-in, por ai nuk i kushton vëmendje. Pas një gjuetie dhe disa pijeve, ai e çon në breg dhe, megjithëse ajo thotë se nuk dëshiron, ajo dorëzohet. Në fund, ajo mbetet e ftohtë, e lënduar dhe e braktisur emocionalisht. Ajo e puth në faqe, qan dhe përjeton një boshllëk të thellë.

Tregimi është i ashpër dhe pa ndjenja, përveç atyre të Liz-it—një vajzë e re, e papërvojë, e mposhtur nga dashuria.

Ajo i rrëfen dashurinë e saj edhe pas aktit brutal, por kur nuk merr përgjigje, ndjen sikur jeta e saj ka mbaruar dhe shpërthen në lot.

Ajo që e bën tregimin të veçantë është aftësia e Hemingway-t për të depërtuar në psikologjinë e një vajze të re dhe për të përshkruar konfliktin e saj të brendshëm. Me pak fjalë ai zbulon shpirtin e plagosur të saj dhe boshllëkun që mbetet pas.

Më vonë, në vitin 1936, Hemingway do të thoshte:

“Është një tregim i rëndësishëm në veprën time... Nuk është i pistë, por shumë i trishtë... aty, në skelë, arrita diçka të vërtetë, fillimi i natyrshmërisë që arrita më vonë.”

Ky pohim nuk ndihmon aspak për t’iu përgjigjur pyetjes nëse ishte vetë Ernest ai që kishte pasur marrëdhënie seksuale mbi dërrasat e asaj skelë. Formulimet nuk japin ndonjë të dhënë; për më tepër, ka pak gjëra që sugjerojnë se kjo ka ndodhur. Mund të imagjinohet një përvojë e parë e Ernestit me një vajzë të re, të pavullnetshme dhe të papërvajë, por të thuhet se tregimi është autobiografik është pak e besueshme, sidomos duke pasur parasysh se Jim është një burrë me përvojë. Nga sa di për karakterin e Hemingway-t, kjo nuk do të përputhej me sjelljen e tij.

Është më e mundshme që përvoja e tij e parë seksuale me një grua të ketë qenë me bashkëshorten e tij, Hadley-n. Nuk ka prova që ai të ketë qenë me gra me sjellje hapur joshëse. Hemingway ishte 22 vjeç kur u martua dhe, sipas standardeve të sotme, kjo do të dukej moshë e vonë, por një shekull më parë nuk ishte diçka e pazakontë. Megjithatë, kjo bie ndesh me një letër që ai i shkroi Bill Horne-it pas refuzimit nga Agnes von Kurowsky, ku ai shprehej: “Ajo ka nevojë për dikë që ta dashurojë. Nëse del personi i duhur, ti je jashtë loje.”

Në këtë fazë mund të supozohet se Hemingway kishte pasur një marrëdhënie seksuale me Agnes-in dhe se ajo mund të ketë qenë gruaja e parë me të cilën ai kishte fjetur. Ajo që e bën tregimin *Up in Michigan* të veçantë nuk është nëse Hemingway ishte burri që përfiton nga një kameriere e re, as nëse kjo ishte përvoja e tij e parë seksuale ajo që ka më shumë rëndësi është këndvështrimi letrar i Hemingway-t si rrëfimtari. Në fund të tregimit, perspektiva e gruas dhe përvojat e saj janë në qendër të shkrimit.

Një i ri që, sipas të tjerëve, përfshirë nënën e tij, ishte bërë një djalë i papërgjegjshëm, që kalonte kohën duke peshkuar e gjuajtur, pa interes për shkollimin dhe duke pirë më shumë seç duhej. Do të pritej që një i tillë, kur të

shkruante, të merrte këndvështrimin e një joshësi të dhunshëm, jo të një vajze të ndjeshme dhe të lënduar. Por Hemingway ishte ndryshe. Interesi i tij nuk ishte vetëm te burri i pamëshirshëm, i drejtuar nga instinktet, por më shumë te përjetimet, ndjenjat dhe ëndrrat e gruas. Ai ishte i ndjeshëm dhe empatik; përndryshe nuk do të mund të shkruante kështu. Një shkrimtar shkruan atë që e ndien thellë.

Këtë natyrë të ndjeshme e gjejmë edhe në marrëdhëniet e tij me motrën në *The Last Good Country* dhe me Marjorie-n në *The End of Something*.

Shkrimi i tij nuk kishte të bënte me shfaqjen e ndjeshmërisë në jetën e përditshme. Përkundrazi, këto ndjenja ai i fshihte. Të tregonte butësi do të thoshte të dukej i dobët dhe të binte nën ndikimin e nënës, diçka që ai nuk e donte. Nga fëmijëria dhe rinia e tij në natyrë, duke peshkuar dhe gjuajtur, kuptohet se përballja me ashpërsinë e natyrës nuk e zbeh ndjeshmërinë, përkundrazi, e forcon atë.

Ai e donte thjesht të ishte aty dhe mbi të gjitha e donte peshkimin. I adhuronte verat e gjata dhe ndjehej pothuajse i sëmurë në fillim të gushtit kur kuptonte se sezoni i peshkimit të troftës po mbaronte. Ai adhuronte edhe stuhitë kur duhej të kalonte liqenin me barkë për të marrë furnizime

Hemingway – Si filloj e tëra

dhe postë. Siç shkruan një biograf, ai ulej mbi gazetë për ta mbrojtur nga shiu dhe më pas i thante rrobat pranë zjarrit, një kënaqësi e pakrahasueshme për të.

Kapitulli 9

Pas martesës, përveç disa vizitave të shkurtra, Hemingway duket se i ktheu shpinën Michigan-it. Në pamje të parë kjo duket kundërthënie, por ai donte ta ruante kujtimin e “parajsës” ashtu siç e kishte përjetuar dhe ta mbante të gjallë në formën e saj të pastër. Ndoshta e dinte se në jetën e tij të re nuk kishte më vend për atë dashuri të lirë që kishte pasur me Michigan-in.

Michigan-i kishte pasur rëndësi të jashtëzakonshme për të. Ishte vendi i vetëm që e ndihmonte të lehtësonte kujtimet e luftës. Pikërisht aty ai ndjeu për herë të parë nevojën për të shkruar. Kjo botë ringjallet në tregimin *The Big Two-Hearted River*.

Duke udhëtuar drejt Gadishullit të Epërm, përmes një ure pezull mbi liqenet Huron dhe Michigan, kujtojmë se në kohën e Hemingway-t këto udhëtime bëheshin me tren dhe traget. Lumi *Big Two-Hearted River*, që i jep emrin tregimit, nuk kalon nëpër Seney, por rreth 50 km larg. Hemingway e zgjodhi këtë emër sepse i dukej më poetik se “Fox River”.

Emri është me origjinë indiane dhe nënkupton “lum i dyfishtë”.

Thelbi i tregimit nuk është gjeografia, por ndjenja e mallit për atë që ka qenë dikur. Nick Adams, që përfaqëson Hemingway-n, është një i kthyer nga lufta. Ai gjen një botë të djegur dhe largohet prej saj ashtu si nga lufta drejt natyrës. Peizazhi i djegur dhe shpirti i plagosur janë paralelë: natyra është djegur nga zjarri, shpirti nga lufta. Karkaleci i zi në tregim simbolizon këtë gjendje, një botë e djegur, ku gjithçka është nxirë. Nuk ka shpëtim të lehtë. Ankthi është i vazhdueshëm. Por ekziston një shpresë e vogël: ndryshimi është i mundur. Në fund, Nick gjen një lloj paqeje në natyrë në zgjedhjet e thjeshta të jetës: ku të hajë, ku të flejë. Ai është pothuajse i lumtur—përveç një dëshire tipike heminguejane: të kishte një libër për të lexuar.

Në *The Nick Adams Stories* kuptojmë pse Hemingway ka shkruar kaq shumë për Michigan-in, krahasuar me atë që ka shkruar për Oak Park-in, Çikagon, megjithëse kishte kaluar shumë më tepër kohë atje. Edhe në veprat e tjera të tij ka pak ndikim nga Oak Park, por shumë nga Michigan-i. Pse? Përgjigjja është e thjeshtë dhe del lehtësisht nga ai pasazh në *The Nick*

Adams Stories: ai e donte natyrën dhe donte të shkruante vetëm për gjëra që i preknin zemrën, për gjëra që mund t'i ndiente thellë dhe t'i shprehte me fuqi artistike në fjalë.

Në shkrim, çdo autor përpigjet të përkthejë në fjalë imazhet ashtu siç i sheh. Këto përshkrime të përjetuara ekzistojnë te çdo njeri, por dëshira dhe energjia e shkrimtarit i japin mish e gjak figurës. Nëse përshtypjet e Oak Park-ut nuk zgjonin imazhe në mendjen e Ernestit të ri, atëherë ai nuk kishte për çfarë të shkruante. Disa mendime sugjerojnë se ai nuk zgjodhi të shkruante për Oak Park-in sepse do të ishte i detyruar të shkruante për familjen, miqtë dhe rrethin e tij gjë që mund të sillte pasoja negative dhe ta trembte. Megjithatë, ai shkroi për Michigan-in dhe kjo nuk e trembi. Simbolika e fshehur që shpesh i atribuohet veprës së Hemingway-t lidhet me vetë konceptin e tij për shkrimin. Për të, e rëndësishme nuk është vetëm ajo që është në faqe, por edhe ajo që mungon ose që fshihet mes rreshtave.

Duhet theksuar gjithashtu se për të ekziston një dallim i madh mes asaj që nuk shfaqet dhe asaj që shfaqet në tekst. Mund të ndodhë që shkrimtari të mos jetë plotësisht në kontroll të temës dhe, për rrjedhojë, të lërë diçka jashtë; por një shkrimtar i mirë e lë qëllimisht

diçka të pathënë për të krijuar efekt. Siç thoshte ai vetë:

“Disa gjëra i kam kuptuar si të vërteta. Nëse lë jashtë gjëra ose ngjarje të rëndësishme që i njeh, tregimi forcohet. Nëse lë diçka jashtë sepse nuk e di, tregimi bëhet i pavlerë. Prova e çdo tregimi është se sa e mirë është ajo që ti, dhe jo redaktori, ke lënë jashtë.”

Hemingway thoshte se fakti që mund të shkruash tregime të shkurtra nuk do të thotë se duhet t’i shpjegosh ato. Dhe nëse dikush nuk di të shkruajë, asnjë shpjegim nuk do ta ndihmojë. Me fjalë të tjera, lexuesi duhet të jetë i lirë të përdorë imagjinatën e tij për atë që është shkruar dhe për atë që është fshehur mes rreshtave. Megjithatë, Hemingway bëri një përjashtim dhe dha një shpjegim të shkurtër për tregimin *The Big Two-Hearted River*:

“Një tregim në këtë libër, i quajtur ‘Big Two-Hearted River’, flet për një djalë që kthehet nga lufta i shkatërruar. ‘I shkatërruar’ ishte një gjendje edhe më e rëndë më parë, sepse ata që e përjetonin nuk mund të flisnin për të dhe nuk mund të duronin që të përmendej. Prandaj lufta, çdo përmendje e luftës, është lënë jashtë. Lumi ishte Fox River, pranë Seney në Michigan, jo Big Two-Hearted. Ndryshimi i emrit u bë me qëllim, jo nga padituria, por sepse Big Two-

Hearted River është poezi dhe sepse kishte shumë indianë. Siç e shihni, është shumë e thjeshtë për t'u shpjeguar.”

Në fillim, kritikët patën vështirësi të mëdha me këtë tregim. Ndoshta nuk ishin në përputhje me sfondin e autorit. Tregimi u botua për herë të parë në Paris në vitin 1925. Në të nuk ndodh pothuajse asgjë: Hemingway shkruan vetëm për një udhëtim peshkimi. Por ky udhëtim ndihmon një ushtar të kthyer nga lufta të shërohet dhe të harrojë plagët e trupit dhe shpirtit.

Hemingway ndihej i lehtësuar dhe i lumtur që ishte kthyer në Seney. Kjo është një nga shenjat e thellësisë së tregimit, që kritikët e kuptuan vetëm me kalimin e kohës. Sot, elementet simbolike të tregimit konsiderohen më të rëndësishmet. Për shembull, shkrimtari dhe kritiku amerikan Malcolm Cowley e sheh udhëtimin e peshkimit si: “një ikje nga makthi drejt realitetit, ose nga një realitet që është shndërruar në makth.” Seney është një vend i vogël në autostradën 28, ndoshta jo shumë më i madh se një shekull më parë. Sipas përshkrimit të Hemingway-t, rruga kalon lumin Fox pak në veri të shinave të trenit. Ai pa që “lumi ishte aty” nga ura mbi të. Nga ura, Nick Adams pa ujin e pastër, pak të kafenjtë nga fundi me gurë, dhe pa troftat që qëndronin në vend, duke lëvizur lehtë pendët në rrymë.

Hemingway shkoi në Seney dhe zonat përreth për të peshkuar në verën e vitit 1919 dhe në fund të verës së vitit 1920. Në një letër të 1 gushtit të atij viti ai shkruante:

“Do të jem në Seney pas disa javësh.”

Ai nuk gjeti një peizazh të djegur, por një i tillë kishte ekzistuar në vitin 1891, kur Seney u shkatërrua nga zjarri. Ose në vitin 1895, kur qyteti i rindërtuar u dogj përsëri pjesërisht. Prandaj është e mundshme që Hemingway, për tregimin, kishte nevojë për një qytet të djegur dhe për atë peizazh për arsyet e përmendura më parë. Ai e shkroi tregimin në vitin 1924. Nga këndvështrimi letrar, kjo është interesante sepse ishte periudha kur Hemingway po përpiqej të ndryshonte stilin e tij nga ai i një gazetari në atë të një autori dhe romancierit.

Gertrude Stein ishte ajo që e inkurajoi këtë ndryshim. Ajo mendonte se gazetaria dhe letërsia janë dy forma të kundërta shkrimi. Gazetari priret më shumë “të informojë ose të raportojë sesa të krijojë”, ndërsa ajo besonte se është më mirë “të krijosh sesa thjesht të raportosh.” Krahasimi i teksteve të tij për përvojat e peshkimit në një artikull të *The Toronto Star* (1920) me tregimin *The Big Two-Hearted River* mbi të njëjtën temë tregon sa me kujdes ai kishte ndjekur këshillat e saj.

Hemingway i kushtonte rëndësi të madhe mendimeve dhe udhëzimeve të Gertrude Stein-it. Në një bisedë me të në vitin 1924, ai pranoi se shkrimi ishte bërë shumë më “i lehtë” që kur e kishte njohur atë. Ai e kishte takuar pak pasi ishte dërguar në Paris si korrespondent i huaj për *The Toronto Star*.

Në sytë e Hemingway-t, Stein kishte ndikuar stilistikisht në tregimin *The Big Two-Hearted River*. Arsyet pse ky tregim dhe simbolika e tij nuk lidhen drejtpërdrejt me përvojat e luftës kanë të bëjnë me faktin se, përveç traumës së luftës në vitet 1919–1920, ai po përballej edhe me marrëdhënien e vështirë me nënën e tij e cila arriti kulmin në vitin 1920, kur ajo e përzuri nga Windemere. Për më tepër, Agnes, dashuria e tij e madhe nga koha në spitalin ushtarak në Itali, i kishte dërguar letrën e refuzimit. Biografi Kenneth S. Lynn mendon se metafora në tregimin *The Big Two-Hearted River* lidhet kryesisht me konfliktin nënë-bir. Ai e mbështet këtë ide në ndjenjën e lumturisë që përjeton Nick kur ngre tendën, duke e parë atë si një shtëpi të krijuar vetë: “Ai ishte në shtëpinë e tij, aty ku e kishte ndërtuar vetë.” Hemingway e shkroi këtë tregim katër deri pesë vjet pas udhëtimit të tij për peshkim në Seney. Duket se, përveç plagëve të luftës, ky udhëtim zgjoi edhe plagë të tjera:

kujtimin e përzënies nga shtëpia dhe marrëdhënien e ndërlikuar me nënën. Tenda e vogël, ku ai mund të mbështillej në thesin e gjumit, mund të ketë përfaqësuar një ndjenjë të rrallë shtëpie për të.

Nga kjo mund të nxirret përfundimi i Lynn-it se Nick (Ernesti) kishte lënë pas nevojat thelbësore dhe gëzonte pavarësinë dhe lirinë për të bërë atë që donte më shumë: peshkimin në një nga vendet më të bukura të Michigan-it. Megjithatë, është e dyshimtë që shkrimi u frymëzua vetëm nga konfliktet me nënën, sepse ai nuk shkoi menjëherë për kamping pas përzënies në vitin 1920. Udhëtimi i parë i madh në Seney ishte në vitin 1919 dhe u përsërit në fund të verës së vitit 1920. Në atë kohë ai jetonte vetëm në Windemere për një periudhë të gjatë. Teoria e Lynn-it nuk është shumë bindëse. Ajo sugjeron se Hemingway mendonte për shtëpinë dhe atë që kishte lënë pas, por ai kishte nevojë për kohë “për të menduar, shkruar dhe bërë gjëra të tjera që duhej të bëheshin.” Arsyetimi i Lynn-it është i dobët për t’u pranuar si i plotë.

Argumenti i tij kryesor se përvojat e luftës nuk janë të rëndësishme mbështetet në faktin se tregimi nuk flet për luftën. Ai e ruajti këtë qëndrim edhe pse vetë Hemingway kishte thënë se kishte lënë qëllimisht jashtë

përshkrimet e luftës, duke theksuar se tregimi flet për një djalë që kthehet nga lufta: “Pra, lufta, çdo përmendje e saj, është lënë jashtë.”

Ky shpjegim, i botuar pas vdekjes së Hemingway-t, e detyroi Lynn-in të sugjeronte se këto fjalë mund të ishin një klishe për kritikët. Ai e bazoi këtë në faktin se Hemingway nuk kishte folur për këtë temë për një kohë të gjatë. Nuk synoj ta dënoj Lynn-in, por ta kritikoj për faktin që e konsideron teorinë e tij si të vetmen të vlefshme. Është e mundur që Hemingway nuk e ka shkruar plotësisht të vërtetën për vuajtjet e luftës. Vetë ai mendonte se të gjithë shkrimtarët janë gënjeshtarë përfshirë edhe veten.

Duke iu përmbajtur teorive të tij, Lynn shfaqet si një studiues që i konsideron ato absolute, edhe kur pak e mbështesin. Ai madje mendonte se Hadley, gruaja e parë e Hemingway-t, ishte figura në *The End of Something*, megjithëse një letër e Hemingway-t e përgënjeshton këtë. Gjatë gjithë jetës së tij, Hemingway ishte një rrëfimtari që shpesh përzierte të vërtetën me trillimin—por kjo, në vetvete, nuk provon asgjë. Ai kishte thënë se Lufta e Parë Botërore i kishte marrë shumë gjumë, por se si burrë duhej ta kapërcente këtë gjendje.

Sipas tij, ai ishte në gjendje të mirë. Por Lynn e lidh gjendjen e tij fizike dhe mendore me përvojat e luftës, duke theksuar se ai kishte refuzuar ndihmën mjekësore.

Ai shton se gjendja e dobët e Hemingway-t në fund të viteve 1940 tregon se ai e ekzagjeronte kur thoshte se e kishte kapërcyer pagjumësinë. Sot pranohet se përvojat traumatike, si stresi post-traumatik, mund të zgjasin gjithë jetën. Mund të duhen vite, madje dekada, që një njeri të përballet me to. Edhe nga një rrëfimtar si Hemingway duhet të merret seriozisht letra e tij drejtuar Malcolm Cowley më 25 gusht 1948, ku ai pohon se kishte qenë rëndë i plagosur në luftë dhe një rrënojë nervore në fund të saj.

Çrregullimi i stresit post-traumatik (PTSD) është një fenomen relativisht i ri. Ai u njoh për herë të parë si pasojë e luftës në Vietnam, dhe ishin pikërisht veteranët e kësaj lufte që e përkufizuan si vuajtje dhe sëmundje, duke bërë që të përfshihej në manualin zyrtar të çrregullimeve psikologjike në vitin 1980. Kjo nuk e ndryshoi perceptimin e një pjese të madhe të shoqërisë, e cila i etiketonte këta veteranë si të dobët; sa më e theksuar duhet të ketë qenë kjo në luftërat e mëparshme? Fakti që ky fenomen u njoh dhe u mor seriozisht vetëm në vitet '80 nuk do të thotë se nuk ka ekzistuar më parë.

Problemi i Hemingway-t me alkoolin para luftës mund të ketë qenë një tregues i prirjes së tij për t'u bërë alkoolik. Ai kishte filluar të pinte që në rini, që nga mosha pesëmbëdhjetëvjeçare, dhe madje pranonte se pak gjëra i sillnin më shumë kënaqësi. Fakti që të rinjtë pinë alkool dhe ndonjëherë e teprojnë nuk është i ri. Megjithatë, kjo nuk është domosdoshmërisht një shenjë e varësisë së mëvonshme.

Mund të ketë faktorë të fshehtë që zgjojnë këtë prirje dhe krijojnë varësi. Lidhja midis stresit post-traumatik dhe varësisë nga alkooli është diçka që nuk mund të injorohet lehtë. Megjithatë, nuk mund të dihet me siguri nëse problemet familjare të Hemingway-t ishin shkaku kryesor i varësisë së tij. Edhe para se të mbushte nëntëmbëdhjetë vjeç, jeta e tij mori një kthesë vendimtare që mund të ketë ndikuar në sjelljen e tij të mëvonshme. Edukimi në fëmijëri dhe përvoja e luftës në rini ofrojnë arsye të mjaftueshme për një varësi të mëvonshme. Koha e tij në Evropë gjatë Luftës së Parë Botërore dhe sidomos plagët fizike që pësoi u bënë baza për një plagë tjetër: plagën e zemrës, të shkaktuar nga dashuria për Agnes von Kurowsky. Agnes nuk e pranoi atë “si burrë”. Dashuria e tij mbeti e paplotësuar dhe ai ra në një gjendje të thellë depresioni. Pasojat e kësaj përvoje e ndoqën për shumë vite.

Romani i tij *The Sun Also Rises*, botuar në vitin 1926 në Paris, jep një pasqyrë të jetës së tij në rrethet letrare të qytetit në vitet '20 dhe në Pamplonë në vitin 1924. Në të përshkruhet një skenë ku rrëfimtari në vetën e parë, Jacob Barnes, plagoset rëndë në frontin italian gjatë Luftës së Parë Botërore, njihet me një infermiere dhe bie në dashuri me të.

Në librin *A Farewell to Arms*, botuar tre vjet më vonë, ai rikthehet sërish te përvoja e dashurisë së parealizuar. Protagonisti Frederic Henry, edhe pse e respekton luftën, nuk dëshiron të vdesë në të:

“Jo në luftë. Nuk ka të bëjë me mua.”

Bota e Henry-t është e thjeshtë; ai nuk merret shumë me luftën. Ndryshe nga ai, personazhi Passini është kundërshtar i fortë i luftës dhe shpreson që ajo të marrë fund. Ai vritet në një sulm me granatë, ndërsa Henry plagoset. Në spital, Henry vizitohet nga një prift, Don Giuseppe Bianchi, i cili i jep një medalje trimërie, një figurë që bazohet në një mik të Hemingway-t në Itali. Në roman, si në jetën reale të autorit, Henry transferohet në një spital në Milano. Aty ai bie në dashuri me infermierën Catherine, e cila ia kthen dashurinë. Edhe pse i plagosur, ata bëjnë dashuri dhe Catherine mbetet shtatzënë.

Pas daljes nga spitali, ata kalojnë disa orë në një hotel në Milano. Më pas Henry kthehet në repart, por përfshihet në një situatë kaotike lufte. Ai vishet si civil dhe takohet me Catherine në liqenin Maggiore, por duhet të shmangë arrestimin si dezertor. Ata arratisen bashkë drejt Zvicrës. Catherine dëshiron të martohen, por lindja e fëmijës përfundon tragjikisht: lind një djalë, por ajo vdes nga hemorragjia e brendshme.

Kjo histori dashurie është e rrëfyer me një gjuhë të drejtpërdrejtë, por edhe lirike. Gruaja e tretë e Hemingway-t, Martha Gellhorn, e cila nuk e njihte personalisht në atë kohë, fillimisht e kishte refuzuar, por ndryshoi mendim pasi lexoi librin. Ata u takuan për herë të parë në Krishtlindjet e vitit 1936 në Key West, Florida, në një bar të quajtur Sloppy Joe's. Ajo e përshkroi:
“Aty ishte ulur... një burrë i madh, i papastër, me rroba të bardha të rrëmujshe.”
Megjithatë, më parë ajo kishte shkruar për të në vitin 1930:
“Mendoj se Hemingway është i dobët si shkrimtar... Ai nuk di të shkruajë dialog...”

Por pas leximit të *A Farewell to Arms*, ajo u prek nga ndjenja që nuk do t'ia atribuonte atij. Në maj 1931 ajo shkroi:

Hemingway – Si filloj e tëra

“Do ta marr kodin tim nga Hemingway... A e mban mend librin? Aty ka një fjali: ‘Ti je trim. Asgjë nuk i ndodh trimave.’ Kjo është një filozofi e tërë, një flamur, një këngë dhe dashuri.”

Kapitulli 10

Siç ndodhte shpesh me Hemingway-n, ky burrë i fuqishëm dhe tepër maskulin dinte të bindte duke i shfaqur ndjenjat e tij përmes një stili shkrimi të ngjeshur dhe të saktë, gjë që bëhet edhe më mbresëlënëse pikërisht për shkak të këtij stili.

Ka pasur periudha në jetën reale kur ai e jetoi tipin e heroit të shfrenuar, por njëkohësisht vepra e tij na jep çaste depërtimi në shpirtin e tij të ndjeshëm. Dashuria e tij për Agnesën, infermieren, mund të dukej e pazakontë, pasi ajo ishte tetë vjet më e madhe se ai; por, nga ana tjetër, edhe gruaja e tij e parë, Hadley, ishte po ashtu tetë vjet më e madhe se ai. Kjo, nga ana e vet, mund të çojë në përfundimin se kjo lidhje me marrëdhënien e ndërlikuar që ai kishte me nënën e tij. Nga fundi i vitit 1920, Hemingway u kthye përsëri në Çikago, megjithëse jo bashkë me prindërit e tij. Këtu, përmes mikeshës së përbashkët Katy Smith, ai u njoh me Hadley Richardson nga St. Louis.

Katy, bashkëshortja e ardhshme e John Dos Passos-it, e kishte ftuar Hadley-n në Çikago për ta ngushëlluar dhe mbështetur disi pas vdekjes së nënës së saj, e cila kishte ndërruar jetë pak kohë më parë. Hemingway, i cili tashmë shkruante tregime për *The Toronto Star*, u

dashurua me të dhe shumë shpejt u bë e qartë se do të martoheshin edhe pse ai kishte dyshime për martesën, duke qenë se kishte kaluar shumë pak kohë që nga dalja e tij nga një dashuri tjetër.

Ai e njoftoi në mirëbesim mikun e tij Bill Smith në një letër, ku shkruante se po çmendej pak nga mendimi se nuk do të mund të shkonte më në Miçigan për ato udhëtime peshkimi “siç kishte shkuar gjithmonë, me këmbë të lira”, dhe të përfytyronte veten si një beqar i lirë. Miçigani ishte parajsa e tij. Ishte vendi që ai zgjodhi për të festuar martesën me gruan e tij të parë. Ai nuk u kthye më kurrë atje në të njëjtën mënyrë, për shkak të ndërprerjes dhe ndryshimit të drejtimit të jetës që i kishte sjellë martesë. Të gjitha ngjarjet dhe përvojat që e kishin shndërruar Miçiganin në Kopshtin e tij të Edenit nuk ishin më pjesë e jetës së tij. Kur u kthye për herë të parë atje në vitin 1940, ai tha:

“Gjithmonë jam zhgënjyer nga vendet ku jam kthyer. Kam kujtime aq të dashura për veriun e Miçiganit, sa që nuk doja të më ndërpriteshin.”

Nëse në fillim Ernesti i ri kishte dyshime dhe i mungonin udhëtimet e peshkimit me miqtë, dashuria e tij u forcua dhe e kompensoi këtë mungesë. Në takimin e tyre të parë në Çikago, Hadley u mahnit jo vetëm nga pamja e bukur e

Ernestit “... ishte aq tërheqës”, por edhe ajo vetë e rrëmbeu atë. Për këtë Hadley ka thënë: “Ernesti i tha dikujt vite më vonë se, kur hyra në dhomë dhe qëndrova në prag të derës, ai e kuptoi se unë isha vajza me të cilën do të martohej.”

Është interesante se ai zgjodhi Horton Bay në Miçigan për pritjen e dasmës, dhe jo Oak Park-un në Çikago. Kjo kishte pak të bënte me tensionet brenda familjes Hemingway më shumë lidhej me tërheqjen e tij ndaj zonës përreth Horton Bay-it.

Ai mendonte se koha do të ishte e përshtatshme, pasi në fillim të shtatorit do të kishte pak njerëz përreth Horton Bay-it. Kështu, ai mund ta festonte martesën me njerëzit që donte t’i kishte pranë. Edhe pse ishte kthyer për të festuar dasmën, Ernest Hemingway nuk do të ishte Ernest Hemingway po të mos e shfrytëzonte rastin për një udhëtim peshkimi. Ai mbërriti në Walloon Lake më 28 gusht dhe menjëherë u nis për një udhëtim treditör peshkimi në lumin Sturgeon aty pranë. Ai ftoi të gjithë miqtë e tij në dasmë, dhe familja e tij e bëri këtë ngjarje rastin më të madh që kishte përjetuar ndonjëherë Horton Bay.

Nuk ishte e pranishme, siç u përmend tashmë, motra e tij Marceline. Edhe pse ajo shkroi për dasmën në një fazë të mëvonshme, Ursula komentoi pasaktësitë në tekst:

“Marceline nuk mund të jepte një përshkrim të saktë të dasmës së Ernestit me Hadley-n, sepse ajo nuk ishte atje. Carol, Leicester dhe unë ishim të vetmit vëllezër e motra të pranishëm.”

Dasma mund të ishte mbajtur në qytetin e lindjes së Hadley-t, në St. Louis. Një gazetë lokale kishte shkruar tashmë për të, por Hemingway nuk donte ta dëgjonte këtë, madje bënte shaka duke thënë se do t'i çonte njerëzit në pyjet e thella. Në një letër për ditëlindjen e tij të njëzet e dytë, ai shkruante:

“... por ne do t'i mashtrojmë dhe do të martohemi në Bay, në atë kishëzën e vogël, të çuditshme atje.”

Të sapomartuarit e kaluan muajin e mjaltit në Windermere. Hemingway i referohet kësaj në tregimin *Wedding Day*. John Kotesky, një banor i zonës, e çoi çiftin me makinën e tij deri te liqeni. Niku i pagoi John Koteskyt pesë dollarë dhe Kotesky e ndihmoi të mbartnin çantat deri te varka me lopata. Të dy ia shtrënguan dorën Koteskyt dhe pastaj makina e tij Ford u ngjit përsëri rrugës përpjetë. Ata mund ta dëgjonin për një kohë të gjatë... Ishte një vozitje e gjatë përmes liqenit, në errësirë. Nata ishte e nxehtë dhe mbytëse. Asnjëri prej tyre nuk fliste shumë. Disa njerëz e kishin prishur dasmën. Niku voziti fort kur iu afruan bregut dhe e nxori varkën me hov mbi rërën e plazhit. Ai e tërhoqi më lart dhe Helena zbriti. Niku e puthi. Ajo ia ktheu puthjen

fort, ashtu siç ia kishte mësuar ai, me gojën paksa të hapur që gjuhët e tyre të luanin me njëra-tjetrën. Ata u shtrënguan fort pas njëri-tjetrit dhe pastaj ecën drejt shtëpizës. Ishte e errët dhe e gjatë. Niku hapi derën me çelës dhe pastaj u kthye te varka për të marrë çantat. Ai ndezi llampat dhe të dy e shikuan shtëpizën së bashku.

Mund të dukej romantike, por muaji i mjaltit ishte në terren të lëkundur. Moti ishte i tmerrshëm dhe të dy u ftohën. Gjatë një udhëtimiti në Petoskey, Hemingway vendosi t'ua prezantonte gruan e tij të re miqve mes tyre ishte edhe Marjorie, gjë që nuk shkoi mirë me Hadley-n. Pas dy javësh, çifti i ri ishte i lumtur të largohej nga shtëpia e pushimit dhe të kthehej në Çikago.

•

Fatkeqësisht, “kisha e vogël lodër” nuk ndodhet më në Horton Bay, por përndryshe vendi nuk është shumë ndryshe nga sa ishte kur shkrimtari i ri jetoi, dashuroi dhe u martua këtu. Siç përshkruhet në tregimet e tij, shumica e shtëpive përgjatë rrugës nga Boyne City në Charlevoix janë ende aty. Rruga nuk është shumë e frekuentuar dhe është e lehtë ta imagjinosh Hemingway-n duke udhëtuar

nëpër të me njëërën nga motrat e tij ose me mikun e tij Bill Smith duke shkuar në Dyqanin e Përgjithshëm për të blerë diçka ose thjesht duke u ulur në verandën përpara tij.

Mund ta përfytyroj duke shkuar te Fox Inn, një shtëpi më tej, për të marrë mikun e tij Vollie Fox për një ditë peshkimi, ose duke kaluar diagonalish përtej e poshtë Lake Street drejt Jim-it dhe Liz Dilworth-it në Pinehurst Cottage.

Po ashtu, ai mund të imagjinohet poshtë te moli i Lake Street, i qetësuar me kallamin e peshkimit, ashtu siç bënte dikur.

Unë e shoh veten plotësisht në këtë peizazh magjik dhe e ndiej veten të zhvendosur në një kohë të largët, të emërtuar në *The Nick Adams Stories*. U magjepsa nga fjalitë e pavdekshme të një të riu të uritur për jetë dhe plot ambicie për t'u bërë një nga shkrimtarët më me ndikim të Amerikës së shekullit të njëzetë.

BIOGRAFIA

Gino Leineweber, i lindur në vitin 1944, ka qenë një figurë e shquar në botën letrare për më shumë se dy dekada si poet, shkrimtar dhe përkthyes, dhe aftësitë e tij udhëheqëse janë shfaqur gjatë dymbëdhjetë vjetëve si kreu i Shoqatës së Shkrimtarëve të Hamburgut (ShShH). Udhëheqja e tij e jashtëzakonshme u nderua në vitin 2015, kur ai u emërua kryetar nderi.

Nga viti 2013 deri në 2020, udhëheqja e Gino Leineweber-it ka pasur një rol të rëndësishëm, pasi ai ishte president i Këshillit të Shkrimtarëve dhe Përkthyesve të Tre Deteve (TSWTC), me qendër në Rodos, Greqi. Ai aktualisht është një anëtar i bordit të Qendrës PEN të Shkrimtarëve Gjermanë Jashtë Vendeve (më parë PEN-i i Shkrimtarëve të Dëshmuar Gjermanë).

Aftësia letrare e Gino Leineweber-it shtrihet përtej kufijve. Ai është autor i botuar i shkrimeve për udhëtime, biografive dhe poezi, me veprat e tij poetike që rezonojnë në shumë gjuhë dhe i kanë sjellë atij çmime të shquara ndërkombëtare. Shumëllojshmëria e tij gjuhësore është evidente pasi ai shkruan në gjermanisht dhe anglisht amerikan, dhe që nga

Hemingway – Si filloj e tëra

viti 2016, ai gjithashtu ka përkthyer prozë dhe poezi nga anglishtja.

Ai jeton në Hamburg, Gjermani dhe Vietri sul Mare, Itali.

Gjithashtu nga Gino Leineweber

Zhytje në Dhamma

Përvojat e mia me një murg budist amerikan

Përshëndetje Errësirë, Poezi 2010 – 2014

Kur Dashuria të Udhëheq, Poezi 2015 – 2018

Gjithçka është e Vërtetë, Poezi 2019 – 2022

Gino Leineweber

Katalogimi në botim – (CIP)

Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

821.111(73)-32

Leineweber, Gino

Hemingway : si filloj e tëra : fëmijëria dhe rinia në
Miçigan / Gino Leineweber ; përktheu nga
anglishtja Jeton Kelmendi. - Prishtinë : IWA
Bogdani, 2026. - 151 f. ; 21 cm. - (Biblioteka :
“Adem Shkreli”)

1. Kelmendi, Jeton

ISBN 978-9951-394-73-4

ISBN 978-9951-394-73-4

